

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Rozvoj hudebních dovedností u dětí předškolního věku.

Vypracovala: Bc. Alena Candrová
Vedoucí práce: Mgr. Martina Lietavcová

České Budějovice 2013

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci „Rozvoj hudebních dovedností u dětí předškolního věku“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem Mgr. Marty Lietavcové, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou fakultou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokých kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 30. 6. 2013

.....

Alena Candrová

Poděkování:

Velice děkuji své vedoucí bakalářské práce Mgr. Martině Lietavcové, že se ujala mého tématu, za odborné vedení a vstřícnost, kterou mi projevila.

Děkuji paní ředitelce Jitce Vráblíkové za ochotu se mnou spolupracovat a za vynaložený čas.

Děkuji dětem za krásné okamžiky.

Abstrakt: Bakalářská práce má za cíl zaměřit se na rozvoj hudebních dovedností dětí předškolního věku prostřednictvím činností v mateřské škole. Skládá se z části teoretické a části praktické. Teoretická část se věnuje otázkám vývoje předškolního dítěte a jeho hudebních schopností a dovedností, možnostmi jejich rozvíjení. V praktické části bylo nutné sestavit tříměsíční program zaměřený na rozvoj hudebních dovedností a prakticky jej zrealizovat s dětmi v prostředí mateřské školy. Spolupracovala jsem se skupinou šesti dětí. Na základě studie, ve které jsem použila metodu pozorování a prověrky hudebních schopností, jsem došla k závěru, že u všech šesti dětí došlo po aplikaci programu na rozvoj hudebních dovedností k rozvoji hudebního sluchu, hudební představivosti a paměti, rytmického i tonálního citění.

Klíčová slova: předškolní věk, hudební schopnosti, hudební dovednosti.

Abstract: The thesis aims to focus on the development of musical skills of preschool children through activities in kindergarten. It consists of a theoretical part and a practical part. The theoretical part is dedicated to the issues of development of preschool child and his musical abilities and skills, develop their capabilities. In the practical part of it was necessary to build a three-month program focused on the development of musical skills and practically to realize it with the children in a nursery school. I worked with a group of six children. On the basis of qualitative research, in which I use the method of observation and examination of musical ability, I came to the conclusion that for all six children occurred after the application program to develop musical skills to the development of musical ear, imagination and memory, rhythmic and tonal sentiment.

Keywords: preschool age, musical abilities, musical skills.

OBSAH

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST PRÁCE.....	9
1 Hudební dovednosti v předškolním věku.....	9
1.1 Předškolní věk – charakteristika a otázky vývoje dítěte.....	9
1.1.1 Fyziologický vývoj předškolního dítěte.....	9
1.1.2 Kognitivní vývoj předškolního dítěte.....	10
1.1.3 Sociální a emoční vývoj předškolního dítěte.....	11
1.1.4 Hra jako převažující činnost předškolního dítěte.....	12
1.1.5 Hudební vývoj předškolního dítěte.....	13
1.2 Hudební výchova v mateřské škole.....	14
1.2.1 Zpěv v mateřské škole.....	15
1.2.2 Hlasová výchova.....	15
1.2.3 Držení těla.....	16
1.2.4 Správné dýchání.....	16
1.2.5 Zpěvní (hlavový) hlas.....	17
1.2.6 Správná výslovnost.....	18
1.2.7 Zásady při hlasové výchově předškolních dětí.....	18
1.2.8 Seznam lidových písní vhodných pro zpěv v MŠ.....	19
1.3 Psychologie hudebních schopností.....	19
1.3.1 Hudební schopnosti.....	20
1.3.2 Charakteristika vybraných hudebních schopností.....	21
1.4 Hudební dovednosti.....	23
1.4.1 Vztah mezi hudebními schopnostmi a dovednostmi.....	23
1.4.2 Rozvoj hudebních schopností a dovedností.....	24
PRAKTICKÁ ČÁST PRÁCE.....	26
2 Cíl, úkoly a otázky práce.....	26
2.1 Cíl práce.....	26
2.2 Úkoly práce.....	26
2.3 Odborné otázky.....	26
3 Metodologie.....	27
3.1 Charakteristika souboru.....	27
3.2 Použité metody.....	27
3.3 Organizace experimentálního šetření.....	28
3.4 Charakteristika intervenčního programu na rozvoj hudebních dovedností.....	28
3.5 Intervenční program na rozvoj hudebních dovedností.....	29
3.6 Reflexe na průběh intervenčního programu rozvoje hudebních dovedností.....	45
4 Výsledky.....	48
4.1 Výsledky vstupní a výstupní prověrky hudebních schopností.....	48
4.1.1 Rytmické cítění.....	48
4.1.2 Hudební sluch.....	50
4.1.3 Hudební paměť a představivost.....	51
4.1.4 Tonální cítění.....	53
4.2 Výsledky nestrukturovaného pozorování.....	54
5 Odpovědi na odborné otázky.....	57
ZÁVĚR.....	59
SEZNAM ZDROJŮ.....	61
SEZNAM PŘÍLOH.....	65

Motto:

„Co se má konat, konáním se učí. Psáti se učí psaním, zpívati, zpíváním.“

Jan Ámos Komenský

ÚVOD

Podnětem k výběru tématu pro mě byla spolupráce s Mateřským centrem Človíček Nebojsa v Trhových Svinech, kde jsem vedla hodiny Zpívání s kytarou a klávesami od dvou let. Měla jsem možnost vidět, jaké děti dělají v hudbě pokroky a mohla jsem se společně s nimi z těchto pokroků radovat. Díky studiu na Pedagogické fakultě jsem se v rámci praxe dostala do několika mateřských škol, kde jsem se setkala s učitelkami, které byly neuvěřitelně tvořivé a báječné. Velkým překvapením pro mě pak bylo zjištění, že hudební výchova jim, jak samy říkaly, dělá obtíže a nejčastěji ji dětem pouští z CD. Hudební výchova neoddelitelně patří do denního režimu dítěte v mateřské škole, i když k němu mnohdy přichází z dálky, reprodukováná, ve třídě chybí hudební nástroje a přirozený zpěv nahradil mluvozpěv, či hlasitý křik.

V současné době se mnozí autoři zabývají otázkami amúzie malých dětí. Tichá uvádí, že hudební sluch dětí je zahlcen množstvím nevhodně zvolené hudby, se kterou se ještě nejsou schopny identifikovat. (Tichá, 2005) D'Andrea podotýká, že často hudbu využíváme jako tzv. kulisu, podrobněji se tímto problémem zabývá v knize Rozvíjíme hudební citění a vyjadřování, kde slovo kulisa nahrazuje slovem koberec; kobercem, jak uvádí, zakrýváme něco nepříjemného, nehezkého. Když využíváme hudbu jako koberec, pěstujeme u dětí lhostejnost k hudbě. (D'Andrea, 1998)

Znamé české přísloví - Co Čech, to muzikant- otevírá řadu otázek. Rodí se děti s menšími hudebními předpoklady, než tomu tak bylo dříve, nebo amúzii malých dětí způsobuje vliv rodiny, ve které ztratila hudba své místo? Lze v mateřské škole tomuto jevu zabránit? Chybí dětem zpěv dospělého a písně, které by kopírovaly jejich chápání světa? Na tyto otázky hledám odpovědi nejen ve své bakalářské práci.

Předkládanou bakalářskou práci jsem rozdělila do dvou částí, první částí je část teoretická, po ní následuje část praktická. V teoretické části se zabývám otázkami a specifiky vývoje dítěte v předškolním věku, teorií hudebních schopností a dovedností a možnostmi jejich rozvíjení u předškolních dětí. V části praktické sestavím program na rozvoj hudebních dovedností, který prakticky zrealizuji s dětmi v mateřské škole. Součástí praktické části bude vyhodnocení získaných dat.

Věřím, že má bakalářská práce bude alespoň malou inspirací nejen pro pedagogy, ale i pro rodiče dětí.

TEORETICKÁ ČÁST PRÁCE

1 Hudební dovednosti v předškolním věku

1.1 Předškolní věk – charakteristika a otázky vývoje dítěte

Za předškolní věk považujeme celé vývojové období od narození dítěte až po jeho nástup do školy, tj. většinou do 7. roku. (Langmeier, Krejčířová, 1998; Matějček, 2005) V literatuře se můžeme také setkat s užším pojetím předškolního věku, které na něho nahlíží jen jako na období mezi třetím až šestým rokem věku dítěte. (Vágnerová, 2005; Kolláriková, 2001)

Nesoulad v odborné literatuře se však neobjevuje jen u věkového vymezení předškolního věku, ale i u samotného názvu předškolní věk. Ten je podle Matějčka nepřesný a zavádějící, „vznikl pod kulturním a civilizačním tlakem, který byl tak silný, že dal tomuto období jméno podle společenské vzdělávací instituce, do níž dítě jednou vstoupí.“ (Matějček, 2007, s. 47)

Beze sporu však můžeme tvrdit, že je to jedno z nejzajímavějších vývojových období člověka. Je to čas neutuchající fyzické a psychické aktivity, velkého zájmu o okolní jevy, hry. Celé předškolní období je charakterizované významnými změnami v různých oblastech biologického a psychosociálního vývoje. (Šulová, 2003)

1.1.1 Fyziologický vývoj předškolního dítěte

Ve výzkumné části práce spolupracuji s dětmi v následujícím věku (viz níže), proto zde uvádím charakteristiku jejich fyziologického vývoje.

Tříleté dítě

Dítě se v tomto období dorůstá 96,5 až 101,5 cm, jedná se o dvojnásobek tzv. porodní délky. Jeho váha se v průměru odhaduje na 13,6 až 17,2 kg. Klidová dechová frekvence je 20 až 30 nádechů a výdechů za minutu, dýchá do břicha. Obvod hlavy je stejný jako obvod hrudníku. Postoj je vzpřímený, břicho již není vystouplé. Má všechny mléčné zuby. (Allen, Marotz 2008)

Čtyřleté dítě

Za rok přibere 1,8 až 2,3 kg, jeho průměrná váha tedy činí 14,5 až 18,2 kg, přičemž průměrná výška je 101,5 až 114 cm. Klidová dechová frekvence zůstává stejná. Silně se zlepšuje ostrost sluchu, můžeme ji posoudit podle toho, zda se dítě správně vyjadřuje a jak reaguje na otázky a pokyny. (Allen, Marotz, 2008)

Pětileté dítě

Za rok přibere 1,8 až 2,3 kg, průměrná váha se pohybuje od 17,3 až do 20,5 kg, přičemž průměrná výška činí 107 až 117 cm. Klidová tepová frekvence činí 90 až 110 tepů za minutu. Dechová frekvence se pohybuje mezi dvaceti až třiceti nádechy. Velikost hlavy odpovídá velikosti dospělého jedince. Dochází k vypadávání mléčných zubů. Tělo má proporce dospělého člověka. (Allen, Marotz, 2008)

Šestileté dítě

Roste pomalu, ale vyrovnaně. Za rok povyroste až o 7,5 cm. Děvčata měří 105 až 115 cm a chlapci 110 až 117,5 cm. Za rok přibere 2,3 až 3 kg, dívky tedy v průměru váží 19-22,5 kg, chlapci 17-21,5 kg. Dochází k dalšímu vypadávání mléčných zubů a růstu trvalého chrupu. (Allen, Marotz, 2008)

1.1.2 Kognitivní vývoj předškolního dítěte

Vágnerová zmiňuje teorii kognitivního vývoje podle švýcarského psychologa J. Piageta jako proces, který probíhá opakovaně, dochází při něm k transformaci kognitivních schémat, k narušení dřívější rovnováhy a tedy dosažení nové, která má charakter lepšího porozumění na vyšší úrovni. Kognitivní vývoj Vágnerová dle Piageta rozděluje do třech fází, z nichž každá je charakteristická určitým přístupem k poznávání. Jde o fáze: **sensomotorické inteligence**- ta trvá od narození do zhruba dvou let. Je to období primárního rozvoje poznávacích procesů, které jsou přímo závislé na smyslovém vnímání a motorických dovednostech, tj. manipulaci s poznávanými objekty v časovém úseku současnosti. Další fází je fáze **symbolického a předpojmového myšlení**- trvá v rozmezí 2-4 let. Dítě již není omezeno jen na aktuálně vnímané a manipulované hračky či předměty, dítě v mysli či slovně označuje předměty, se kterými se setkalo v minulosti a chápe, že symboly např. obrázky, představují konkrétní objekt či konkrétní činnost. (Vágnerová, 2005) Kolem čtyř let přichází fáze **názorného, (intuitivního) myšlení**. Vývoj inteligence dítěte se dostává z úrovně předpojmové (symbolické) na vyšší úroveň (intuitivního) myšlení. V předchozím stádiu užívalo slov nebo jiných symbolů jako předpojmů - napůl ještě vázaných na individuální předměty, napůl již směřující k obecnosti. Nyní již uvažuje v celostních pojmech a plynule přechází z otázek: „Co je to?“ na otázky: „Proč?“ (Langmeier, Krejčířová 1998)

Percepce (vnímání) předškolního dítěte je globální, dítě vnímá celek jako souhrn jednotlivostí, kde zatím není schopno rozlišovat základní vztahy. Nechá se snadno upoutat výrazným detailem, zvláště má-li nějaký vztah k jeho aktuálnímu zájmu nebo zálibě. Rozvíjí se zraková a sluchová diferenciací, která je nezbytná pro pozdější proces analýzy a syntézy při čtení a psaní. Vnímání prostoru je nepřesné, čas umí posoudit

pouze na základě nějaké konkrétní činnosti. Představy jsou velmi barvitě a bohaté, mezery mezi vnímanými jevy jsou často doplňovány konfabulací. V předškolním období též dochází k významnému procesu decentralizace, kdy se dítě učí, že existence prostorového, časového a příčinného světa jevů nezávisí na něm. Jeho jednání vyznačuje antropomorfismus (tendence polidšťovat předměty), prezentismus (chápaní všeho ve vztahu k přítomnosti), fantazijní přístup. (Šulová, 2003)

1.1.3 Sociální a emoční vývoj předškolního dítěte

Předškolní věk je třeba chápat jako období přípravy na život ve společnosti. Socializace a individualizace, tj. rozvoj osobnosti jedince, probíhá v interakci, dítě rozvíjí svou individualitu v kontaktu s jinými lidmi, přičemž základní způsoby sociálního chování si dítě osvojuje v rodině. Pokud by si zařadilo méně vhodné způsoby chování, bude mít v interakci s cizími lidmi problémy. (Vágnerová, 2005) Pokud dítě v předškolním období vyrůstá v prostředí obohaceném o vzdělávací a socializační podněty, bude to mít blahodárné dlouhodobé následky jako např. vyšší inteligence a nižší sklony ke kriminalitě. (Matějček, 2005)

„Kolem dvou let dítě přijímá tzv. rodinnou identitu, kdy poznává funkci domova a uvědomuje si svou příslušnost ke svému rodinnému společenství (ví, kdo jsou „ jeho lidé“ – ví, že domov znamená bezpečí). Pak je teprve po třetím roce schopno překročit hranice tohoto svého zajištěného domova a vstoupit do nového společenského prostoru, jímž je mezi jiným i společnost druhých dětí.“ (Matějček, 2005, s. 277)

Každá z uvedených sociálních skupin má dle Vágnerové své teritorium, kde působí.

- Teritorium rodiny: oddělení teritoria dětí a rodičů, předškolní dítě má svůj pokojíček, ví, které místnosti jsou společné, chápe přesah makrosféry rodinného prostředí a proniká do makrosféry vnějšího světa sdíleného s ostatními. V tomto případě jde o prostředí hřiště, louky, cizí zahrady atd.
- Teritorium kontaktu s vrstevníky: množina míst, kde dochází ke společným setkáním. Jsou to lokality, kde se rozvíjí aktivita určitého druhu, je zde vybavení umožňující hru, hračky i jiné živé bytosti, např. zvířátka.
- Teritorium mateřské školy: nové prostředí, na něž se dítě musí adaptovat. Je to místo, které je charakterizované chyběním intimního subteritoria, dítěti jako jedinci zde téměř nic osobně nepatří, všude mohou i ostatní, pohyb v tomto prostředí je vymezen pravidly, která je třeba respektovat.

(Vágnerová, 2005)

Teritorium mateřské školy děti podle Matějčka doslova potřebují. Po třetím roce dítě překračuje teritorium rodiny a k vědomí vlastního já, tedy své identity, přidává nový významný prvek - vztah k druhým dětem. Děti po společnosti ostatních dětí doslova touží, učí se vzájemně spolupráci a prosociálnímu chování, to dětem umožňuje začlenění do různých lidských skupin, přijetí těmito skupinami a uplatnění v nich - družnost, solidarita, obětavost, tolerance, soucit, soustrast. (Matějček, 2007)

1.1.4 Hra jako převažující činnost předškolního dítěte

„Hra souvisí s rozvojem motoriky, s rozvojem kognitivních struktur, s motivačně-vývojovými faktory, s rozvojem a naplňováním sociálních vztahů.“ (Šulová, 2003, s. 19) Do tří let věku dítěte hovoříme o tzv. paralelní hře – děti po sobě pokukují a hrají si podobným způsobem, i když každé samo. Teprve v předškolním věku přichází hra společenská (asociativní) – obě děti si již hrají společně na sdílených projektech, poskytují si k tomu i materiál a konečně hra kooperativní (organizovaná, založená na spolupráci). (Langmeier, Krejčířová, 1998)

V hudební výchově předškolních dětí se hra užívá jako velmi účinný nástroj učení. Tichá (2005, 2012) ve svých publikacích zdůrazňuje, že hry s hlasem a pohybové motivace představují pro děti přijatelnější a daleko zajímavější formu práce než mechanicky (bez prožitku) opakovaná hlasová cvičení. Při hře je dítě bezprostředně vtaženo do samého procesu objevování vlastních hlasových možností, k tomu potřebuje čas a svobodný prostor. Každé dítě dostává ve hře šanci, která ho přes prožitek dovede k poznatku jak správně stát, uvolňovat čelist, držet hlavu, nadechnout se, tvořit tón, zpívat hudební frázi (melodii písně). (Tichá, 2005)

Smyslem her v hudební výchově pro předškoláky dle Tiché je:

- odstranění přepětí psychiky a těla;
- aktivizace psychická a tělesná;
- oprava a posílení dechové funkce a správného držení těla;
- odstranění nežádoucího napětí v zátylku, ztuhlosti dolní čelisti a jazyka;
- uvolnění hrdla;
- navozování hlavové rezonance a hlavového tónu;
- zlepšení výslovnosti souhlásek a celkové práce mluvidel;
- vyrovnání barevného znění vokálů, tj. samohlásek;
- rozšiřování a barevné vyrovnávání hlasového rozsahu.

1.1.5 Hudební vývoj předškolního dítěte

„Žádný druh umění nemá tak bezprostřední účinek v raném dětství jako hudba. Vyvolává již v prvních měsících života dítěte motorickou reakci a podněcuje jeho smysly. Později ovlivňuje příznivě jeho citový, rozumový a mravní život, fantasií a představivost, navozuje duševní rozpoložení a náladu. Hudební prožitek rozehrává vnitřní bytostné síly dítěte. Hudební vývoj dítěte v prvním šestiletí života spojujeme nerozlučně s rozvojem jeho sluchu, hlasu a tvorbou zvukové stránky řeči (s melodií, rytmem a tempem).“ (Sedlák, 1985, s.38) Hudební vývoj předškolního dítěte Sedlák rozděluje na období:

❖ období od narození do třech roků

Hudební vývoj v této fázi je spojen s ostatními funkcemi psychiky a tvoří nedílnou součást obecného psychického vývoje předškolního dítěte. Je založen na sensoricko-motorické jednotě a souvisí hlavně s rozvojem fonematického sluchu (sluchu pro řeč) a s rychle se rozvíjející zvukovou a tónovou diferenciací, s činností motorického a zrakového analyzátoru. Sluchový analyzátor zprostředkovává již po narození palbebrální reflex (reakce očních víček na silnější zvukový podnět). Mezi 2.-5. měsícem se citlivost sluchu zvyšuje, kojeneček reaguje na mluvní hlas a zpěv matky. Ve 3. a 4. měsíci obrací kojeneček hlavu ke zdroji zvuku. (Sedlák, 1989)

V prvním půlroce života se u dětí zjevuje radost ze zvuků. V půldruhém roce děti tělesně (rukama, nohama, hlavou, trupem) reagují na rytmus hudby, tyto pohyby nejsou zpočátku synchronizované, provází je vyluzování dlouhodobých zvuků údery do předmětů, či bitím celou dlaní do kláves. Kolem třetího roku se zdokonaluje řečový projev i přesnost pěvecké reprodukce. Rozsah pěveckého hlasu se pohybuje v rozpětí velké tercie (es1-g1) až čisté kvinty. Asi v polovině třetího roku kromě přesnějšího vnímání a reprodukce zjišťujeme u dětí spontánní zpěv, je podněcen často hračkou, které dítě zpívá svou melodií. (Sedlák, 1989) Holas tento pokus o vlastní pěvecký projev objasňuje osvojením základních sensomotorických dovedností, které dítě získalo na základě napodobování metrorytmické struktury vět, slov a říkadel. U dítěte tedy v tomto období dochází k aktualizaci vlohového základu pro rozvoj výškově rozlišovací schopnosti a k počátkům rytmické, později i intonačně správné reprodukce jednoduchých písní či izolovaných tónů. (Holas, 2001)

❖ období od čtyř do šesti roků

„V tomto věku se vlivem biologického zrání a výchovných podnětů rozvíjí motorický a sluchový analyzátor, zvláště jeho výškově diferenciatní schopnost, která do

šesti let vzroste dvojnásobně.“ (Zaporožec in Sedlák, 1989, s. 202) Současně se anatomicky utváří i hlasový orgán, sílí hlasivkové svalstvo, tvoření tónů se automatizuje a tím se dále upevňují pěvecké dovednosti. Dítě dovede soustředěněji poslouchat a chápat vokální a přiměřenou instrumentální hudbu, rozlišuje výraz skladby a proniká postupně k jejímu obsahu. Rozvíjí se a upevňuje rytmické cítění, formují se základy tonálního cítění. Toto období umožňuje intenzivní rozvoj pěveckých dovedností, vzniká i předpoklad pro hru na dětský nástroj. V časovém průběhu od čtyř do šesti let se zvětšuje hlasový rozsah z počátečního rozpětí e1-a1 na rozsah d1-b1. (Sedlák, 1989; Holas, 2001)

1.2 Hudební výchova v mateřské škole

Existence hudby u všech národů a etnických skupin byla dle Sedláka prokázána mnohými studiemi, můžeme tedy s jistotou tvrdit, že neexistuje národ bez hudby. V dnešní přetechnizované společnosti zaměřené na výkon by se mohla hudba zdát neúčelová a dokonce bezvýznamná, přesto v ní má stálé místo. Muzikologie (hudební věda) poukazuje na pozitivní účinky hudby. Působení hudby na člověka je velmi mocné a všestranné, zasahuje do oblasti tělesné a duševní. V duševní oblasti pak nejvíce na emoční oblast a citové stavy, podněcuje představivost a fantasií, která vytváří nové asociace a obrazy. V tělesné oblasti působí hudba na změny krevního tlaku, srdečního tepu a na hormonální přeměny. Výrazný hudební rytmus tanečních skladeb spontánně a bezprostředně podněcuje pohybové funkce a taneční reakce, klidná relaxační hudba naopak uklidňuje. Společenský význam hudby není třeba nijak zvlášť dokazovat. Zpěv a hudba jsou dílem lidských generací, provázejí lidstvo od jeho vzniku a podílejí se na vývoji v oblasti sociální, estetické a kulturní. (Sedlák, 1985)

Lišková považuje hudbu také jako vhodný prostředek k odbourávání komunikačních i sociálních bariér. Podle ní hudba sama o sobě disponuje takovými nonverbálními vyjadřovacími prostředky, které jsou vhodné k navázání komunikace a kontaktu lidí na celém světě. V mateřské škole hudební činnosti přispívají k vytváření pohodové atmosféry a k zútulnění daného prostředí. Hudba se často využívá k rituálním aktivitám, před zahájením ranní činnosti, před obědy, před odchodem ze školky, jako motivační faktor před zahájením nového tématického celku atd. Každé dítě svým specifickým hudebním uměním dovede přispět k příjemné atmosféře v mateřské škole. Vlastní prezentací či nasloucháním druhým se děti učí porozumět pravidlům vzájemného soužití. *„Prostřednictvím veškerých hudebních aktivit seznamujeme děti*

s kulturními tradicemi našeho národa, ale i s existencí ostatních kultur a národností. Pěvecké činnosti jsou prvními, na jejichž základě vytváříme pozitivní vztah dětí k umění a kultuře vůbec. Při výběru písní se zaměřujeme na písně lidové a související s regionem, ve kterém žijeme. Pohybové činnosti vedou k poznávání lidových zvyků a místních tradic. Věnujeme se dětským pohybovým hrám a aktivitám souvisejícím s tradičními svátky jako jsou Vánoce a Velikonoce. Vhodný výběr poslechových činností dává dětem prostor k pěstování estetického vkusu.“ (Lišková, 2006, s. 19)

1.2.1 Zpěv v mateřské škole

Lišková uvádí, že zpěv je přirozeným lidským projevem stejně jako řeč. V mateřské škole (dále jen MŠ), by měl být doménou veškerých hudebních činností. Z hudebního hlediska slouží zpěv k celkovému rozvoji muzikálnosti dětí. Děti projevují radost ze zpěvu. Motivací je pro ně samotná hudba, tedy učitelkou hezky zazpívaná písnička, její pěkný tón a barva zpěvního hlasu. Při zpěvu je pro děti nejdůležitější vlastní prožitek. (Lišková, 2006)

V současné době se však přirozená potřeba zpívat vytrácí, v dřívějších dobách byl obvyklý zpěv matky, která tak tišila své dítě před spaním, nebo mu zpívala jen tak pro radost, lidé provozovali zpěv při všech řemeslných činnostech, při práci a krátili si tak dlouhé chvíle. Příležitost k pěveckému sebevyjádření dětí snižuje nepodnětné prostředí. Přičemž je známo, že absence zpěvu má pro lidský organismus mnoho negativních důsledků. Jde nejen o problematiku psychického, ale i fyzického vývoje dětí. Díky zpěvu se např. prohlubuje dýchání, které vede k lepšímu prokrvení a okysličení organismu. Prohloubené dýchání masíruje vnitřní orgány, což má následně pozitivní vliv i na lepší trávení. Zpěv zlepšuje kvalitu dětské řeči a využívá ho i při léčbě koktavosti. Pomáhá při zklidnění hyperaktivních, neurotických a nesoustředěných dětí, zmírňuje vnitřní tenzi a neklid. (Lišková, 2006; Tichá, 2005)

1.2.2 Hlasová výchova

Tichá zdůrazňuje, že hlasová výchova učí děti správným pěveckým návykům, a tak ve svém výsledku nejen rozvíjí dětský hlas, ale navíc ho i chrání před poškozením. Hlasová výchova má vliv na čistotu zpěvu, ale i na nápravu amúzie. (Tichá, 2005)

1.2.3 Držení těla

Základem správného držení těla je správné dýchání. Plnohodnotné dýchání do břicha přináší svalovou, psychickou i emoční uvolněnost. (Krejčí, 1995) Průpravné cvičení pěveckého držení těla je vhodnou nápravou špatného držení těla, dochází při něm ke konfrontaci pocitu uvolnění a napětí, protahují se zkrácené mezižeberní svaly a posilují se ochablé svaly zádové, dochází k uvědomění tvaru a držení páteře, chápání páteře jako osy těla, zpevnění břišních svalů, nalezení optimální uvolněné polohy hlavy a následně pak k vytvoření správného pohybového stereotypu. Průpravná cvičení pěveckého držení těla jsou různá protahovací cvičení celého těla vleže, ve stoji, v kleku; ohýbání či sklánění trupu k podložce; kolébky; přenášení váhy; relaxační a dechová cvičení. (Tichá, 2005)

Za pěvecké držení těla tedy považujeme:

Pěvecký postoj: stoj v mírném rozkročení, chodidla jsou opřená o podlahu, jako by do ní vrůstala, váha je rozložena na obou nohou stejně, pociťujeme ji spíše vpředu, nikoliv na patách, hrudní kost je mírně vypjatá, ramena jsou uvolněná, ruce spuštěny volně podle těla, hlava vzpřímená na mírně protažené šíji, duševní pohodu vyjadřuje přirozený výraz obličeje.

Pěvecký sed: sedíme na okraji židle, chodidla jsou celou plochou opřená o zem, podkolení svírá úhel 90°, nepřekřičujeme nohy, kolena jsou od sebe v šíři ramen, dochází tak k přirozenému zpevnění podbřišku, záda jsou elasticky vzpřímená jakoby vytažená z pasu, volná široká ramena směřují dolů a mírně dozadu, pokrčené ruce leží volně v klíně.

Klek na patách: s malými dětmi pracujeme nejčastěji na koberci, v tomto případě je vhodné zvolit klek na patách oproti jiným sedům, je vhodné při něm mírně roztáhnout kolena, jejich oddálení zapojí svaly podbřišku.

(Tichá, 2005)

1.2.4 Správné dýchání

Krejčí uvádí, že na rytmus a hloubku dechu u dětí má velký vliv emoční napětí. Znamená to však, že lze také zpětně ovlivnit prostřednictvím záměrné regulace dechu psychický stav. Regulovaným dýcháním lze odstraňovat důsledky nezpracovaných stresů, aktivovat pozornost, mírnit bolesti, překonávat únavu, usnadňovat klidné usínání a tišit agresivitu. (Krejčí, 1998)

Jedním z nejčastějších projevů nesprávného dýchání je dle Knížetové a Tillich dýchání typu: nádech nosem, výdech ústy. Při něm se nosní sliznice vdechovaným chladnějším vzduchem stále ochlazuje a sliznice úst se vydechovaným teplejším vzduchem otepluje. Tím se zvyšují nároky na vnitřní regulační mechanismy organismu. (Knížetová, Tillich 1993)

Rozlišujeme tři typy dechu:

➤ **Břišní nebo-li brániční dech**

„Při nádechu se bránice pohybuje dolů a stlačuje břišní orgány. Břišní stěna se vyklenuje směrem vpřed. S výdechem se vrací bránice zase vzhůru a břišní stěna se opět zplošťuje. Výdech je na rozdíl od nádechu pasivním dějem. Břišní dech je základem dýchání. Umožňuje plné využití kapacity plic, přirozeným způsobem zpomaluje a prohlubuje dech a podporuje uvolnění.“ (Mahéšvaránanda, 2006, s. 22).

➤ **Hrudní dech**

„S nádechem se zdvihají žebra a hrudník se rozvírá, s výdechem se vracejí žebra opět do původního postavení. Proud vzduchu se dostává do středních oblastí plic, ale plíce se plní méně, než při břišním dýchání. Dech je rychlejší a povrchnější. Na tento způsob dýchání přecházíme automaticky ve stresových situacích, když jsme nervózní nebo v napětí. Při bezděčném rychlém dýchání zvýšené napětí ještě zesílí a přetrvává. Prolomit tento kruh nám pomůže pomalý a hluboký břišní dech.“ (tamtéž)

➤ **Podklíčkový dech**

„U tohoto druhu dýchání proudí vzduch do hrotů plic. S nádechem se zvedá horní část hrudníku s klíčovými kostmi, s výdechem opět klesá. Dech je velmi povrchní a rychlý. Takto dýcháme v silně stresových situacích, prožíváme-li strach nebo nedostává-li se nám vzduchu. Při zdravém a přirozeném dýchání se všechny tři typy spojí do jediného nádechu a výdechu a vytvoří plynulou vlnu. Pokud budeme takto dýchat, tedy přirozeně a bez násilí využívat plnou kapacitu plic, provádíme plný dech.“ (tamtéž)

1.2.5 Zpěvní (hlavový) hlas

Vzhledem k tomu, že děti nemají dostatek podnětů k pěveckým činnostem a je u nich zdůrazňována především výchova k mluvnímu projevu, hlavový hlas je zanedbáván. Postupem času se může i vytratit. Při zpívání ve vyšší hlasové poloze pak děti namísto zpěvního hlasu využívají mluvní tón. Výsledkem je nesprávné zatěžování hlasového aparátu a vznik hlasových poruch. *„Pro mluvní projev je typické tvoření tónu pomocí tzv. hrudního rejstříku, jde o nižší hlasovou polohu fl a níže. Pro zpěv je pak*

typické tvoření tónu pomocí tzv. hlavového rejstříku, jde o vyšší hlasovou polohu fl a výše.“ (Lišková, 2006, s. 40)

Tvoření hlavového tónu není nic obtížného a pro děti je naprosto přirozené. Děti dovedou zahoukat, zamňoukat atd., to vše jsou hlavové tóny. Při jejich vyluzování využíváme vyšší hlasovou polohu c2. K navození hlavové rezonance slouží mnohá spojení samohlásek se souhláskou j. Vytváříme tzv. glissando, tedy klouzání tónu z vyšší hlasové polohy do nižší a zpět. Nejvhodnější k navození hlavového tónu jsou tedy sestupné melodie. (Tichá, 2005)

1.2.6 Správná výslovnost

Vedle správného dechu a hlavového tónu učíme děti i dobře vyslovovat. Podmínkou dobré výslovnosti jsou pružná a uvolněná mluvidla. Mohou nám pomoci různé artikulační říkanky, rozpočítadla, ale i cvičení na uvolňování mluvidel a práce s jazykem, např. olizování medu, čertík, malování stropu-olizování horního patra, houpačka s jazykem atd. (Šimanovský, Tichá, 1999)

1.2.7 Zásady při hlasové výchově předškolních dětí

1. Nepodporovat mluvozpěv, ani hlasitý skandovaný způsob zpěvu;
2. Pečlivě vybírat vhodné písně, těmi nejčastěji bývají písně lidové. Zpočátku volíme takové, ve kterých sestupná melodie přechází z vyšších tónů do nižších. (např. To je zlaté posvícení, Pec nám spadla, Skákal pes, Už je to uděláno, Kalamajka, mik, mik, mik, Rybička maličká);
3. Zabránit, aby dětskou pozornost zcela pohltil text písně. Při seznamování s melodií využíváme zvukomalebných slabik, teprve potom přidáme slova písně a tím ji dáme význam. (např. Skákal pes na slabiku ňaf, ňaf, ňaf; Pec nám spadla na bum, bum, bum);
4. K zpřesnění čistoty zpěvu posouží říkadlové melodie (např. Zlatá brána, Hou, hou, krávy jdou);
5. Při každém setkání s dětmi provádíme motivovaná cvičení na rozvoj dechu, správného držení těla, a v neposlední řadě na probuzení hlavového tónu;
6. Hlavový tón se snaže tvoří při vyšších polohách nad fl;
7. Učit děti, že v přestávkách mezi zpěvem nemluvíme, zkoušet s dětmi brumendo, zazpívání krátké slabiky, napodobení zvuku zvířátka před zahájením zpěvu;
8. Sledovat děti, jejich postoj, emoce, tenzi a reagovat na ně.
9. Nezpívat s dětmi jen veselé živé melodie (Prší, prší), ale i pomalé legatové (mollové i durové) melodie (Spi, děťátko, spi, Zajíčku ušáčku).

(Tichá, 2005)

1.2.8 Seznam lidových písní vhodných pro zpěv v MŠ

Tónový rozsah:

3 tóny: Houpy, houpy; Halí, belí; Kampak, kukačko;

4 tóny: Já mám malovanou vestu; Kováři, kováři; Pod naším okýnkem; Zlatá brána;

5 tónů: Běží liška k Táboru; Cib, cib, cibulenka; Holka modrooká; Já ne, já ne, to ty, to ty; Když jsem jel do Prahy pro hrách; Maličká su; Nestarej se ženo má; Ovčáci, čtveráci; Pec nám spadla; Proto jsem si kanafasku; Rybička maličká; Sedí liška pod dubem; Skákal pes; Spi, Janíčku, spi; Šel tudy, měl dudy; Travička zelená; To je zlaté posvícení; Už je to uděláno;

6 tónů: Kočka leze dírou; Okolo Frýdku; Prší, prší; Stojí vrba košatá; Šel zahradník; Tancovala žížala; Uvázali krávu;

7 tónů: Adámku náš; Běžel tudy zajíček; Čížečku, čížečku; Kalamajka, mik, mik, mik; Na tý louce zelený, Pásla ovečky;

8 tónů: Hajha husy ze pšenice; Já jsem malý mysliveček; Já jsem muzikant; Já mám koně; Komáři se ženili; Na Bílé hoře; Nepudu domu; Šla Nanyňka do zelí; Tluče bubeníček.

(Lišková, 2006)

1.3 Psychologie hudebních schopností

Jedním z nejzákladnějších poznatků, k němuž se hudební psychologie dopracovala, by se dal vyjádřit takto: „*Člověk se rodí s určitými vlohami, na jejichž základě pak hudebními činnostmi rozvíjí hudební schopnosti.*“ (Daniel, 2010, s. 5)

Pod pojmem vloha se rozumí určité fyziologické a psychologické danosti každého jedince, které předznamenávají možnosti jeho psychického rozvoje. Souhrnem vloh pro úspěšnou hudební činnost nazýváme nadání. Vloha je mnohoznačná a plastická, dá se rozvíjet mnoha směry. Tato plasticita vloh zároveň znamená, že vlohy jsou pouze jednou podmínkou pro vznik schopností a samy o sobě ještě neurčují kvalitu hudebních schopností. (Daniel, 2010)

„*Teorie hudebních schopností není dosud uspokojivě propracována a tvoří převážně hypotetický úsek psychologie hudby.*“ (Sedlák, 1989, s. 5) V minulosti se studiem hudebních schopností zabývali autoři Těplovov, P. Michel, R. Shuterová, Seashore, K. Lewandovská, L. G. Holmström, A. Bentley a další. Ve své práci čerpám

převážně z českého autora Františka Sedláka, který se pokusil o komplexnější studii. Dalším českým autorem je např. Kodejška.

1.3.1 Hudební schopnosti

Schopnost vymezuje Říčan jako potencialitu, učenlivost pro danou činnost. (Říčan, 2007) Podobně definuje schopnosti i Holas, chápe je jako soubor předpokladů nezbytných pro úspěšné vykonávání určité činnosti, který se formuje na základě vloh při procesech učení. (Holas, 2001)

Základem hudebních schopností je tedy vloha, avšak rozvinout se může pouze hudebními činnostmi. I nejnadanější děti se musí naučit zpívat nebo rozeznávat melodie. Pokud se dítě, které má vynikající hudební vlohy nebude hudbou zabývat, hudební schopnosti se nerozvinou. Není tedy třeba přeceňovat důležitost vloh a nadání, je třeba dětem vytvořit takové podmínky, v nichž se budou moci rozvíjet. (Daniel, 2010)

Stejně jako Daniel nahlíží na hudební schopnosti Sedlák, na rozdíl od obecných schopností (intelligence) je dále zařazuje do kategorie speciálních schopností a spojuje je s oblastí tzv. symbolických funkcí. Hudebními schopnostmi Sedlák rozumí psychické struktury a vlastnosti jedince, které odpovídají požadavkům hudebních činností a zajišťují jejich značnou úspěšnost. Jejich kvalita i kvantita se mění v závislostech na vlohovém základu, na procesech zrání, věku jedince, hlavně však na sociálních vlivech (prostředí a výchově). (Sedlák, 1989)

V literatuře se setkáváme s řadou klasifikací hudebních schopností, které vycházejí z různých teoretických základů. Autoři se zabývají otázkou, zda existuje jen jedna obecná hudební schopnost -jakýsi „generální“ hudební faktor- či existují samostatné hudební schopnosti, které tvoří jeden celek. Tento celek samostatných hudebních schopností pak Těplov nazývá hudebností. (Sedlák, 1989)

Michel rozděluje hudební schopnosti do čtyř skupin podle odpovídajících hudebních činností. Rozlišuje:

- hudební sluch: vnímání vlastností tónů (výšky, délky, síly a barvy);
- hudební paměť;
- hudební představa: motorické schopnosti, které ji hlasem nebo hrou na nástroj realizují;
- hudební myšlení.

(Michel in Sedlák, 1989)

Podrobněji klasifikuje množinu hudebních schopností Sedlák:

1. **hudebně sluchové:** zajišťují rozlišování vlastností tónů, výšky, barvy, délky, hlasitosti a jejich vztahů v rovině horizontální (melodie) a vertikální (harmonie).
2. **psychomotorické:** umožňují postihovat časové členění hudby (rytmus, metrum, hybnost, tempo) a psychicky regulovat pohyby při vokálních a instrumentálních činnostech i při tělesných projevech podle hudby.
3. **analyticko-syntetické:** tvoří předpoklady identifikaci hudebně výrazových prostředků a jejich syntetizaci strukturované celky a hudební útvary. Na pozadí těchto schopností se formulují struktury: hudební paměť, tonální a harmonické cítění, rytmické cítění, hudební představivost.
4. **hudebně intelektové schopnosti:** předpoklad pro operace a činnosti percepční, interpretační a hudebně tvořivé: hudební fantazie, hudební myšlení.

(Sedlák, 1989)

Klasifikace předložená Sedlákem je nejdůležitější, pro potřeby své práce jsem přesto vybrala následující klasifikaci hudebních schopností, kterou uvádí Tichá:

- hudební sluch: rozlišuje vlastnosti tónu, jejich vzájemné vztahy.
- hudební paměť: uchovává ve vědomí předešlé hudební zkušenosti.
- hudební představivost: lze ji označit jako „vnitřní zpěv“, v paměti uložené hudební zkušenosti.
- rytmické cítění.
- tonální cítění: vztah jednotlivých tónů k tónickému kvintakordu.

(Tichá, 2005)

1.3.2 Charakteristika vybraných hudebních schopností

Hudební představivost

Hudební představivost je podle Secké klíčovou hudební schopností. „*Formuje se na základě hudební paměti a rozvíjí se ve všech činnostech. Hudební představivost je schopnost zpracovávat a dále využívat získané hudební vjemy, přetvářet nabyté hudební zážitky a promítat hudbu jako celistvou strukturu do vlastního vědomí. K masivnímu rozvoji hudební představivosti vedou především hudební činnosti, na jejichž realizaci se podílí více smyslových analyzátorů současně. Sluch je hlavním prostředkem pro hudební vjem, zrakový podnět znamená zlepšení názornosti, která je zásadním aspektem pro tvorbu správných hudebních představ. Kvalitu hudební představivosti posilují motorické činnosti, které se v průběhu vývoje zpřesňují a automatizují. Vznik hudebních*

představ je iniciován velkým množstvím vnějších podnětů. Jednotlivé podněty přijímané z okolního prostředí se ve vědomí dítěte strukturují do celků, dochází ke konfrontaci s již známými prožitky a skutečnostmi a následnému vytvoření nového obrazu. Tyto obrazy označujeme jako hudební představy.“ (Secká, 2012, online)

Hudební paměť

Hudební paměť jak zmiňuje Holas tvoří základ hudebních schopností. *„Je základním předpokladem pro vnímání hudby jako celku a je podmínkou osvojení klíčových pěvecko-reprodukčních, intonačních i nástrojových dovedností.“* Je to schopnost nervové soustavy uchovávat vnímanou hudbu jako specifickou hudební informaci a hudební prožitek a tyto si znovu vybavovat, poznávat, reprodukovat. (Holas, 2001, s. 57)

Hudební sluch

„Hudební sluch představuje soubor analyticko-syntetických hudebně sluchových schopností, které umožňují jedinci psychicky zpracovat základní akustické veličiny (hlasitost, výšku, délku, barvu) a orientovat se v tónovém i hudebním prostoru. Funkce hudebního sluchu je těsně vázána na funkci hudební paměti a představivosti, ale i na procesy učení.“ (Holas, 2001, s.60)

Rytmické cítění

Rytmus je nezbytnou potřebou lidské bytosti, dosažením pravidelného rytmu v pohybech, rituálech, životním cyklu a hře je bazální podmínkou harmonického rozvoje celé osobnosti dítěte. Potřebu rytmu si nese již z prenatálního období, kdy poznalo rytmus matčina srdce. Stejný rytmus nacházíme po celý život i v šumění vln, v korunách stromů aj. (D'Andrea, 1998)

„Na tento nesporný fakt reagují zvláště moderní směry v hudební výchově (Orff), které v elementárním stádiu preferují rytmus a pohyb a teprve s jeho pomocí se dostávají k dalším složkám, k melodii a k harmonii.“ (Daniel, 2010, s. 7)

Ta hudební schopnost, jež dítěti umožňuje prožívat rytmus (střídání dlouhých a krátkých hodnot), metrum (cítit přízvučnou, tj. první dobu v taktu) a pulsaci (vnímat pravidelné doby v taktu) se nazývá rytmické cítění. Díky němu děti mohou reagovat na hudbu pohybem, vytleskat rytmus, přízvučnou dobu a chůzí či tleskáním vyjádřit pravidelnou pulsaci. (Tichá, 2012)

Tonální cítění

Tonální cítění je velice potřebnou schopností, která úzce souvisí s hudebním sluchem. *„Je to schopnost chápat vztah tónu k tónině. Tonální cítění není vrozené, ale*

získané, od útlého dětství slyšíme melodie, které jsou tonální, a tak poslechem a později zpěvem dochází k rozvoji tonálního cítění.“ (Daniel, 2010, s. 8)

Zkouškou tonálního cítění, která je důležitou součástí každé zkoušky hudebnosti, můžeme provádět dvojím způsobem: aktivně u dětí rozezpívaných a receptivně u těch, které se dosud zpívat nenaučily. V první formě zkoušky žákům zahrajeme nebo zazpíváme krátkou hudební větu bez posledního tónu a žádáme je, aby melodii ukončily. Nedovedou-li ještě zpívat, dáme jim rozhodnout, která z dvou předebraných vět končí a která žádá pokračování. (Daniel, 2010)

1.4 Hudební dovednosti

Hudební dovednost je učením a pravidelným cvikem upevněný předpoklad k úspěšnému vykonávání uvědomělé hudební činnosti. *„Dovednosti jsou podmíněny úrovní schopností a při svém rozvoji tyto schopnosti spoluvytvářejí a spolurozvíjejí.*“ (Holas, 2001) Pojetí dle Sedláka předpokládá strukturu s dílčími úkony a pohyby. Dílčím úkonem se rozumí např. množství jemných prstových pohybů (jemná motorika) při hře na nástroj – houslisté jich vykonají kolem 600, klavíristé 740 za 1 min. Dovednost je tedy proměnlivá, složitá struktura, při jejímž utváření záleží na množství a kvalitě cviku, jímž dochází k automatizaci dílčích pohybů, a na řadě dalších faktorů včetně znalostí, vědomostí, účasti psychiky (paměť, vůle, představy, emoce, motivace) a sociálních motivů. (Sedlák, 1989)

Odlišně nahlíží na hudební dovednosti Daniel, ten je ještě rozděluje na dovednost a návyk: *„Dovedností nazýváme takový výkon žáka, který dovede provést na náš pokyn. Zautomatizujeme-li jej tak, že jej provede v příslušné situaci vždy i bez našeho pokynu, je to již návyk.*“ (Daniel, 2010, s. 13)

1.4.1 Vztah mezi hudebními schopnostmi a dovednostmi

„Objasnění rozdílů a vztahů mezi hudebními dovednostmi a schopnostmi není metodicky snadné. Schopnosti jako vnitřní psychické struktury a předpoklady k úspěšné realizaci hudebních dovedností a činností můžeme poznávat pouze nepřímo – v odpovídajících hudebních úkonech. Dosud nebyla vytvořena metodika, která by v hudebních projevech určila a oddělila to, co je podmíněno disponibilitou (schopností), od struktur, které jsou výsledkem cvičení (dovedností).“ (Sedlák, 1989, s. 204)

Pedagogické působení v oblasti hudebních dovedností je výraznější a rychlejší než v rozvoji schopností. Dovednosti nejsou tak pevné, a proto se dají rychleji

ovlivňovat výchovou a učením, hudební schopnosti jako předpoklad i výsledek hudebního vývoje jsou rigidní a trvalejší. (Sedlák, 1989)

1.4.2 Rozvoj hudebních schopností a dovedností

Kvalita dětského hudebního projevu závisí, jak uvádí Tichá (2005), na kvalitě hudebních schopností a dovedností, proto jejich rozvoji musíme věnovat zvýšenou pozornost. Náprava hudebnosti u dětí trpící amúzií začíná probuzením sluchového vnímání. Sluchovou pozornost učíme formou hry. Je důležité, aby byly úspěšní všichni, proto začínáme tím nejjednodušším. Děti nejprve učíme délku a sílu tónu, rozlišování barvy a výšky řadíme později. Úkoly předkládáme v nápadných kontrastech - dlouze a krátce, silně a slabě, výrazně vysoko a nízko. Je nutné, aby sluchové vnímání bylo důsledně podpořeno zrakem, hmatem a zejména pohybem. (Tichá, 2005)

Na ni navazuje Jenčková tvrzením, že k rozvoji dětských schopností a dovedností slouží komplex hudebních činností. Dle Jenčkové je současná hudební výchova založena na aktivním dětském projevu, jehož prostřednictvím lze formovat vztah dětí k hudbě a rozvíjet jejich hudební i osobnostní předpoklady. To je umožněno zejména souborem hudebních činností, k nimž patří:

1. zpěv;
2. poslech hudebních děl;
3. instrumentální hra;
4. hudebně pohybový projev.

(Jenčková, 2004)

K rozvoji hudebních schopností a dovedností můžeme využít drobné slovesné útvary: přísloví – rčení – pořekadlo, hádanku, říkadlo a rozpočítadlo, pranostiku. S těmi jde dále pracovat a využíváme jich při tvorbě tématických pásem Třídního vzdělávacího programu. Můžeme je rytmizovat, expresivně deklamovat do různých nálad (melancholie, radost), zhudebnit je, vložit do pohybových her. (Jenčková, 2008)

❖ Pozitivní vlivy v rozvoji hudebních dovedností

MOTIVACE – způsobuje příznivé naladění psychiky, chuť a potřebu učit se, potřebu hudebně se vyjádřit. V prostředí mateřské školy se nabízí řada motivačních faktorů vycházejících z běžných činností, které vedou k hudebnímu vyjádření např. proměny počasí (děšť-hra na dřívka, hromy- bubínek, chytání větru- dechová cvičení), řeč a pohyb zvířátek (dupot koní- metrum, podupy, poskoky; procvičování mluvidel (kočka se olizuje, tygr cení zuby), napodobování řeči zvířat (- práce s hlasem), zvuky při

různých lidských činnostech, motivace vycházející z ročního období, atd. vždy záleží na kreativitě a fantasii učitele v roli motivátora.

OPAKOVÁNÍ – dovednosti nejsou trvalé, vyžadují časté opakování hudebních úkonů. U malých dětí je důležitá zejména zpětná vazba, aby nedocházelo k opakování chyb, ale naopak k rozvoji hudebních schopností. Důležité je časové rozvržení – příliš dlouhým opakováním klesá pozornost, roste únava; doporučují se menší přestávky, podle individuálních možností, potřeb.

AUTOMATIZACE – soubor úkonů se opakováním a cvikem spojí a je prováděn rychle, přesně a bez vědomého řízení.

ANTICIPACE – časové předjímání, předvídaní hudebních vjemů a představ před motorickými reakcemi. Je výsledkem cviku, začátečníkům chybí. Umožňuje plynulé provádění a spojování pohybů.

SPOJENÍ DÍLČÍCH POHYBŮ V CELEK – souvisí s celkovým rozvojem instrumentální dovednosti. Začínající instrumentalista provádí nástrojové úkony s velkým svalovým úsilím, vypjatou pozorností, nadbytečnými pohyby (hlavy, trupu, rukou, jazyka aj.), s křečovitostí svalstva. Je to způsobeno probíhající generální dráždivostí nervových buněk, která se časem postupně mění v dráždivost funkční, diferencovanou, při níž jsou aktivovány pouze příslušné svalové skupiny a při níž dochází k mnohem menší únavě ze hry.

(Sedlák, 1989; Holas, 2004)

❖ **Negativní vlivy v rozvoji hudebních dovedností**

ZANEDBÁVÁNÍ PRAVIDELNÉHO CVIČENÍ - způsobuje vyhasínání vytvořených spojů mezi mozkovými centry, toto vyhasínání už nikdy není úplné, pouze se dovednost oslabuje;

ÚNAVA SVALOVÁ A PSYCHICKÁ – při dlouhém cvičení, v nevhodných podmínkách, též ú. emoční;

TRÉMA.

(Sedlák, 1989)

PRAKTICKÁ ČÁST PRÁCE

2 Cíl, úkoly a otázky práce

2.1 Cíl práce

Cílem je zaměřit se na rozvoj hudebnosti, hudebních schopností a dovedností dětí předškolního věku prostřednictvím činností v mateřské škole.

2.2 Úkoly práce

Z cíle bakalářské práce vyplývají následující úkoly:

- v teoretické části se věnovat otázkám vývoje předškolního dítěte a jeho hudebních schopností a dovedností, možnosti jejich rozvíjení;
- v praktické části sestavit vlastní program na rozvoj hudebních dovedností a prakticky zrealizovat s dětmi v mateřské škole; k práci přiložit videonahrávku z realizace; sledovat vývoj hudebních dovedností dětí před zahájením a po ukončení programu.

2.3 Odborné otázky

Otázka č. 1: Dojde u dětí k rozvoji hudebního sluchu po aplikaci intervenčního programu na rozvoj hudebních dovedností?

Otázka č. 2: Dojde u dětí k rozvoji hudební představivosti a paměti po aplikaci intervenčního programu na rozvoj hudebních dovedností?

Otázka č. 3: Dojde u dětí k rozvoji rytmického cítění po aplikaci intervenčního programu na rozvoj hudebních dovedností?

Otázka č. 4: Dojde u dětí k rozvoji tonálního cítění po aplikaci intervenčního programu na rozvoj hudebních dovedností?

3 Metodologie

3.1 Charakteristika souboru

Intervenční program na rozvoj hudebních dovedností jsem aplikovala v Mateřské škole Slavče, kde jsem měla možnost pravidelně spolupracovat se šesti dětmi a to se čtyřmi holčičkami a dvěma chlapci. Jednalo se o děti, které pravidelně zůstávaly ve školce po obědě, ostatní děti odcházely před 13. hodinou s rodiči nebo prarodiči domů. Jednalo se o smíšenou třídu, tedy heterogenní, všechny děti byly hudebně dobře rozvinuté a tak nebylo potřeba začínat od nejjednodušších písní a rytmů, ale stačilo plynule navázat na jejich dosavadní hudební schopnosti, s jejichž úrovní jsem se seznámila na souvislé praxi. Hudební výchovu mají jednou týdně s paní učitelkou, ta hraje na klavír a učí děti nové písničky související s tématem v třídním vzdělávacím programu, hudební nástroje používají pouze příležitostně, poslech hudby mají jednou za měsíc před spaním. Navštěvovala jsem děti po dobu tří měsíců, vždy ve středu odpoledne. Přinesla jsem dětem nové zážitky, seznámila jsem je, s pro ně neznámými nástroji, kytarou a violoncellem, rytmické hudební nástroje jsme používali pravidelně každou hodinu. K dispozici jsme měli plně vybavenou třídu, klavír, Orffův instrumentář a CD-přehrávač, ostatní pomůcky jsem přinášela na hodiny já. V tabulce č. 1 uvádím věk a jména dětí, se kterými jsem spolupracovala v Mateřské škole Slavče.

Tab. č. 1: Charakteristika souboru

Proband	Pohlaví	Věk
Verunka	Dívka	4 roky
Kristýnka	Dívka	5 let
Pavlík	Chlapec	6 let
Pěťa	Chlapec	6 let
Vaneska	Dívka	5 let
Terezka	Dívka	5 let

3.2 Použité metody

Aby bylo možné dosáhnout vytyčeného cíle bakalářské práce, tedy - rozvoj hudebních dovedností u dětí předškolního věku prostřednictvím činností v mateřské škole-, bylo nutné stanovit účel studie. Účelem studie bylo vytvoření programu

zaměřeného na rozvoj hudebních schopností a dovedností a zkouška jeho realizace se šesti dětmi v praxi. Abych mohla vyhodnotit efektivitu programu, bylo nutné použít během realizace programu následující metody:

1) Nestrukturované pozorování: při nestrukturovaném pozorování se nepoužívají předem stanovené pozorovací systémy, škály anebo jiné přesné nástroje. Určeny jsou jen konkrétní události, jevy a osoby, které se mají pozorovat. (Gavora, 2000)

2) Prověрка hudebních schopností před zahájením a po ukončení programu na rozvoj hudebních dovedností. (viz příloha č.I)

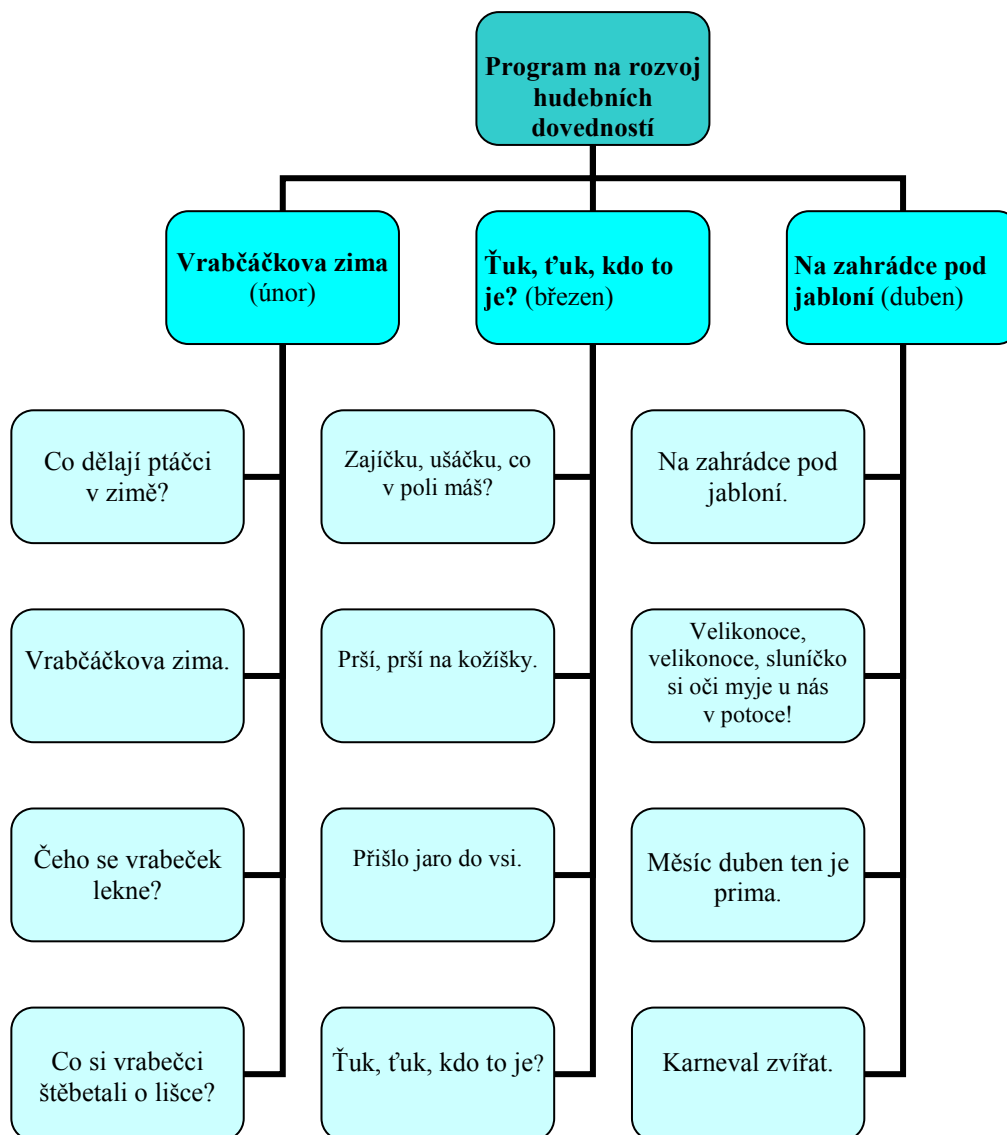
Prověřku hudebních schopností jsem pro lepší přehlednost v kapitole 4 Výsledky vyjádřila grafickým způsobem.

3.3 Organizace experimentálního šetření

Úkolem mé bakalářské práce bylo sestavit program na rozvoj hudebních dovedností a prakticky jej zrealizovat s předškolními dětmi v prostředí mateřské školy. Záměrným výběrem jsem zvolila skupinu šesti dětí. Samotnému výběru předcházelo oslovení ředitelky školy a následná domluva vhodného dne a hodiny. Úvodní prověřka hudebních schopností proběhla před zahájením samotného intervenčního programu na rozvoj hudebních dovedností, poslední hodina byla určena pro závěrečnou výchozí prověřku. S dětmi jsem se scházela každou středu v 15.00 hodin od 6. 2. 2013 do 25. 4. 2013. Jednalo se tedy o tříměsíční intervenční program.

3.4 Charakteristika intervenčního programu na rozvoj hudebních dovedností

Intervenční program na rozvoj hudebních dovedností jsem rozdělila na tři témata: 1. téma *Vrabčáčkova zima* se uskutečnilo v měsíci únoru; 2. téma *Ťuk, ťuk, kdo to je* probíhalo v měsíci březnu; 3. téma *Na zahrádce pod jabloní* pak vycházelo na měsíc duben. Každému tématu tedy odpovídá časová dotace jeden měsíc. Každé téma má čtyři podtémata, každý týden jsme měly s dětmi podtéma nové, jeho obsah však odpovídá hlavnímu tématu, viz diagram č. 1 níže. Téma i podtéma korespondují s Třídním vzdělávacím programem dané mateřské školy i běžnou roční dobou. Pro mě, jako budoucí učitelku mateřské školy, bylo důležité začlenění programu na rozvoj hudebních dovedností do běžného programu mateřské školy. Cílem programu je rozvoj hudebního sluchu, hudební paměti a představivosti, rytmického i tonálního citění předškolních dětí. Obsahem edukačních jednotek byly hravé hudební aktivity: rytmizace slov, písní; zpěv s doprovodem; poslech spojený s výtvarnou činností; vyjádření hudby pohybem; artikulační říkanky a mnohá další.

Zdroj: vlastní

3.5 Intervenční program na rozvoj hudebních dovedností

Pro kompletnost a možnost využití v praxi uvádím u každé edukační jednotky i materiální zajištění, záměry a výstupy. Program je rozdělen vždy na **úvodní část**, ta obsahuje společný rituál na svolání a přivítání dětí; **průpravnou část**, tu tvoří pohybová chvílka související s tématem, má za úkol odbourat ledy, napětí a navodit příjemnou atmosféru; **hlavní část** je zaměřena na rozvoj hudebnosti dětí a v **závěrečné části** jsou dechová a relaxační cvičení, rozloučení s dětmi.

PÍSEMNÁ PŘÍPRAVA NA EDUKAČNÍ JEDNOTKU č. 1

MÍSTO REALIZACE: MŠ Slavče

TÉMA: Vrabčáčkova zima.

PODTÉMA: „Co dělají ptáčci v zimě?“

Záměry:

- seznámit děti s uvítací písní Dobrý den zvířátka;
- dbát na rozlišení tempa, učit děti reagovat na změnu pohybem;
- naučit děti správně vytleskat rytmus;
- naučit děti deklamovat báseň hrou na tělo;
- opakovat s dětmi známé lidové písně (Bude zima, bude mráz).

Výstupy:

- dítě je schopno základní orientace v úvodní písni, rozumí jejímu obsahu;
- dítě dokáže reagovat na změnu tempa pohybem;
- dítě umí vytleskat rytmus;
- dítě deklamuje báseň;
- dítě zná píseň Bude zima, bude mráz.

Materiální zajištění: obrázky ptáčků- sýkorky, holoubka, vrabce.

Čas	Obsah
5 min	<p>Úvodní část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Přivítání dětí, seznámení s programem a jeho realizací. ○ Uděláme velký kruh, držíme se za ruce, pustíme se a zpíváme říkanku na procvičení mluvidel a deklamujeme pohybem: „<i>Dobrý den, dobrý den, pojd'te všechny děti sem, dobrý den, dobrý den, ať je krásný celý den. Kdo je dneska z dětí tady, zazpívá si chutě s námi, dobrý den, dobrý den, ať je krásný celý den. Dobrý den Slunce, dobrý den nebe, dobrý den Země, dobrý den kameny, rostliny a stromy, dobrý den zvířátka ušatý, beránci rohatý a ptáčci, co v korunách stromů létáte a ryby, co ve vodách plujete a děláte malé vlny a velké vlny, dobrý den ty, dobrý den já. A kdo tady s námi není, tomu pošleme pozdravení, dobrý den, dobrý den, ať je krásný dnešní den!</i>“ (viz ukázka na CD.) (Křížková, 2012)
10 min	<p>Průpravná část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Co máme za okny, jaké je roční období? Je zima, všude sníh a mráz. ○ Cvičení: zpívám písničku „<i>Mrzne a mrzne a mrzne, ten kdo se neschová, zmrzne, ten, kdo se neschová rychle a hned, bude z něj vločka, rampouch a led</i>“ (záměrně měním tempo, nejprve pomalu, potom rychle; když zpívám pomalu=> chůze, rychle=> běh), když to dětem dobře jde, přidám další pohyb: na cinknutí trianglu si všechny děti sednou do dřepu a schovají si obličej do dlaní; několikrát celek opakuji. Fouká vítr a ohýbá malé větévky stromů (kroužení zápěstím), větší větvičky (kroužení lokty), velké větve (rameny), vítr hýbe celým stromem (výskoky a kroužení rameny). Před zimou a mrazem se utíkají schovat zvířátka. Ptáčci se letí schovat do dutin stromů a jen opatrně vystrkují hlavičky, aby se přesvědčili, zda již utichl (uděláme z rukou stříšku a vystrkujeme z ní hlavičku), utíká se schovat i holoubek, který seděl na stromě, nejprve rozhybe jedno křídlo (pokřčíme jednu nohu a

	<p>hýbeme s ní nahoru a dolů - na kyčelní kloub, druhá je natažená) poté druhé křídlo, a nakonec holoubek vzlétne a letí (obě nohy spojíme a máváme s nimi nahoru a dolů současně), zajíčci mají studená ouška (vzpažíme ruce jako zaječí ouška a skláníme celý trup dolů k podložce), zato pejskovi sníh ani mráz nevadí, lehne do sněhu a válí se v něm (kolébka ze strany na stranu, dopředu dozadu), medvídek byl shánět potravu, chvátá do pelechu (přenášení váhy z jedné nohy na druhou), brodí se hromadami sněhu (nohy a ruce na podložce, zadeček vzhůru), rozčiluje se a musí si sníh z nohou oklepat (leh na záda, třepání ručičkama i nožičkama), medvěd je unavený a tak usíná (relaxace) ve svém pelíšku, má plné břicho a tak si na něj položí ruce a tiše oddechuje.</p>
20 min	<p>Hlavní část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Seznámení dětí s tématem, motivační písnička: „Bude zima, bude mráz, kam se ptáčku kam schováš?“ (Já, písnička 1. díl, s. 13) ○ Otázky po kruhu: Kde ptáčci přezimují, čím se živí v zimě? ○ Obrázky ptáčků, kteří u nás přezimují: vra-be-ček, sý-kor-ka, ho-lou-bek. Vytleskáváme rytmus jednotlivých ptáčků. Když si děti vzpomenou na jiné, také je můžeme vytleskat nebo jinak doprovodit hrou na tělo např. kach-na, kačer, sova=>2 podupy, čáp=> plesnutí do stehen. ○ Vrabečci hopkají a zpívají čimča, rára, čimča rára. (skoky snožmo na čtvrt'ové doby), vrabečci umí i běhat: čim, ča, rá, ra, čim, ča, rá, ra. (běh na osminky) (Jenčková, 2005) ○ Pohybová hra: Čimčarára čim, já ti uletím! Vrabečci poskakují a pobíhají, okolo kočky a zobou zrní. Kočka (paní uč.) spí. Najednou se kočka vzbudí a s hlasitým „mňauuuu“, začne honit vrabečky, ti musejí utéct na strom (předem připravený kruh z provazu), kdo je chycen, stane se kočkou.
5 min	<p>Závěrečná část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Posadíme se do kruhu a následuje písnička s prstovým ukazováním „Tip, tip, tip, vrabec vrabce štíp.“ Vrabečci se na stromě hašteří. (Jenčková, 2005) My se nehašteříme a na závěr si všichni zatleskáme. ○ Děti odchází ven pozorovat ptactvo a na vycházku.
	<p>Poznámky Tato edukační jednotka je pohybově náročnější.</p>

PÍSEMNÁ PŘÍPRAVA NA EDUKAČNÍ JEDNOTKU č. 2

MÍSTO REALIZACE: MŠ Slavče

TÉMA: Vrabčáčkova zima.

PODTÉMA: „Vrabčáčkova zima.“

Záměry:

- podněcovat děti ke správné artikulaci;
- motivovat děti k aktivnímu poslechu;
- podněcovat děti k porovnávání tempa;
- vést děti k rozvoji hudebního sluchu;
- seznámit děti s relaxací.

Výstupy:

- dítě dokáže správně artikulovat;
- dítě je schopno aktivního poslechu;
- dítě dokáže porovnat tempo;
- dítě rozliší výšku a hloubku tónu;
- dítě dokáže relaxovat.

Materiální zajištění: míčky, klidná (vázná) hudba, klavír či jiný doprovodný nástroj.

Čas	Obsah
5 min	Úvodní činnost: <ul style="list-style-type: none">○ Motivačně artikulační písnička: „Velký kroužek uděláme, kamarády zavoláme, hů, hů, tů, tů, dů, dů...my už jsme tů!“, uděláme velký kruh, držíme se za ruce, pustíme se a zpíváme říkanku doprovázenou pohybem: „Dobrý den, dobrý den.“
10 min	Průpravná část: <ul style="list-style-type: none">○ O kom jsme si minulý týden povídali?○ Hudebně pohybové cvičení- rozdám dětem míčky (semínka) a pustím dětem Labuť od skladatele C. S. Saëense, děti na ni libovolně tancují se semínkem, bez semínka, dle jejich volby. Motivace: vrabečci chytí semínko a točí ho dokola (kroužení zápěstím, loktem, ramenem). Podávají si ho za hlavou, za zády. Houpají ho. Pokrčíme si nohy a posíláme si semínko tunelem z jedné ruky do druhé. Hladí semínko ploskou nohy.... Závěrem si položíme semínko na břicho, s každým nádechem se semínko zvedá, dýcháme zhluboka a spíme s ním.
20 min	Řízená činnost: <ul style="list-style-type: none">○ Artikulační cvičení. Jaké zvuky vydávají vrabečci, když se narodí: pí, pí, pí. Maminka běží malému vrabečkovi nasbírat potravu a u toho dělá zob, zob klof, klof. Rozdělíme se do dvojic. Jedno dítě sedí v hnízdečku (na podsedáku) a vydává zvuk malého vrabčáčka: pí, pí, pí, pí. Druhý z dvojice: maminka: shání semínko: zob, zob, vezme ze země semínko (míček) a donese je vrabečkovi. V tom hra končí a vrabečci se vystřídají.○ Maminku přehraju dětem i u klavíru- maminka hluboké tóny, vrabeček vysoké. Děti hádají jestli hraji maminku, nebo vrabečka, podle toho předvádějí, nejprve začínám s rozdílem čtyř oktáv, nakonec rozdíl v jedné oktávě.○ Rytmizujeme říkadlo o vrabčáčkovi s ukazováním: „Čimčaruje vrabeček (levá ruka ve tvaru zobáčku 7x ťukáme prsty o palec), neposedný chlapeček (7x ťukáme prsty pravé ruky o palec): „

	<p><i>Čimčarara, čim, čim, čim (7x tlesnutí), pracovat se neučím (7x mušličky).“ Všude vlezu (4x podupy), všude vletím(4x pleskání o stehna), od kocoura pryč odletím. Frrrrrrrnk!“(tleskání směrem nahoru, roztáhnout ruce a letět) (Jenčková, 2005)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Podáváme si semínko (míček) v tempu v jakém říkáme říkanku, střídáme rychle, pomalu.
5 min	<p>Závěrečná část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Seznámení s písní „Usnul vrabec za komínem.“ Děti relaxují v lehu na zádech. ○ Rozloučíme se: „Dobrý den, dobrý den, ať je dneska krásný den, dobrý den, dobrý den, sejdem se? A děti odpoví: za týden!“
	<p>Poznámky</p>

PÍSEMNÁ PŘÍPRAVA NA EDUKAČNÍ JEDNOTKU č. 3

MÍSTO REALIZACE: MŠ Slavče

TÉMA: Vrabčáčkova zima.

PODTÉMA: „Čeho se vrabeček lekne.“

Záměry:

- dbát na rozlišení tempa, učit děti reagovat na změnu pohybem;
- učit děti správně vytleskat rytmus;
- upozornit děti na různé zdroje zvuků;
- seznámit děti s rytmickými nástroji;
- učit děti reagovat na smluvený signál.

Výstupy:

- dítě rozlišuje tempo;
- dítě dokáže vytleskat správně rytmus;
- dítě si všímá různého zdroje zvuku;
- dítě zná základní rytmické nástroje;
- dítě reaguje na smluvený signál.

Materiální zajištění: hudební nástroje, šátek, vrabeček.

Čas	Obsah
5 min	<p>Úvodní část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Motivační písnička: „ Velký kroužek uděláme, kamarády zavoláme “, uděláme velký kruh, držíme se za ruce, pustíme se a říkáme říkanku doprovázenou pohybem: „ Dobrý den, dobrý den. “

15 min	<p>Průpravná část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Cvičení s písničkou- <i>Kdepak vrabeček v zimě žije (běh), čimča rára, čimča rára (skoky snožmo), nesáňkuje, nelyžuje (běh s pohyby rukou), kdo to děti, kdo to ví, kdo nám na to odpoví? (chůze po kruhu) Zašvitoří maličko (dřep), čimča rára, čimča rára (artikulujeme), čeká až vyjde sluníčko (pomalu vstáváme a přitom ukazujeme kruh), čimča rára, čimča rára (artikulujeme), potom shání ze všech sil, čím by břicho zaplnil. (lezení, překulení na záda a hlazení břicha).</i> (text: vlastní, hudba: Raková)
20 min	<p>Hlavní část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Rytmizujeme podle obrázků: to-je-vrabe-ček, to-je-sýkor-ka; variace: postavíme se do kruhu a děti si mohou vybrat, čím chtějí být a zrytmizovat to, postupujeme po kruhu, někdo chce být sám sebou-rytmizujeme jména. ○ Děti si zavřou oči a já předvádím různé zvuky: dupnutí, lusknutí, šplouchnutí (voda v láhvi), po každém zvuku děti hádají, co slyšely. ○ Čeho se vrabeček bojí: šustotu, tleskotu, pískotu, dupotu, tlukotu->seznámení s nástroji (bubínek, dřívka, triangl, činely, chřestidla, rumba koule). ○ Kouzelný pohyb: děti mohou hrát dle libosti, ale když přiletí vrabeček, tak nástroje ztichnou, aby ho nevyplašily. ○ Čeho se vrabečci (zvířátka v zimě) nejvíce bojí? Mrazu a zimy; hra na mrazíka, nebo Hra ptáčku pípni /podle situace ve třídě/. Ptáčku pípni: jednomu dítěti zavážeme oči a to si sedne na nějakého kamaráda a řekne mu: „Ptáčku, pípni.“ Kamarád pípne: „Píp, já jsem malý ptáček.“ Pokud ho dítě pozná, mění si role. Nebo relaxace v lehu na zádech při hudbě – podle atmosféry ve třídě.
5 min	<p>Závěrečná část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Píseň „Usnul vrabec za komínem“: rytmizace pomocí claves (hrajeme tak, abychom vrabečka nevzbudili). Rozloučení.
	<p>Poznámky</p>

PÍSEMNÁ PŘÍPRAVA NA EDUKAČNÍ JEDNOTKU č. 4

MÍSTO REALIZACE: MŠ Slavče

PODTÉMA: „ Co si vrabečci štěbetali o lišce“

Záměry:

- seznámit děti s doprovodným nástrojem- kytarou;
- podněcovat děti ke správné artikulaci;
- rozvíjet u dětí hudební představivost a paměť;

- rozvíjet u dětí sluchový analyzátor;
- učit děti správně dýchat.

Výstupy:

- dítě pozná kytaru;
- dítě správně artikuluje;
- dítě rozezná mollovou píseň od durové;
- dítě najde zdroj zvuku;
- dítě přirozeně dýchá.

Materiální zajištění: hudební nástroje, klíč od medu, provaz, papírové koule.

Čas	Obsah
5 min	<p>Úvodní část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Motivační písnička: „Velký kroužek uděláme, kamarády zavoláme“, uděláme velký kruh, držíme se za ruce, pustíme se a říkáme říkanku doprovázenou pohybem: „ Dobrý den, dobrý den. “
15 min	<p>Průpravná část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Vyprávění o vrabečcích, kteří si štěbetali na keříčku o smutné lišce. ○ Motivační písnička s doprovodem na kytaru: „<i>Šla liška po ledu, ztratila klíč od medu, kdo ho má, ať ho dá, ať ho liška nehledá.</i>“ (Tichá, 2012, s. 44) ○ Artikulační cvičení : Olizujeme se jako liška a říkáme: „Mňaaam, med je tak sladký!“ ○ Hledání klíče od medu po třídě. Kdo ho vidí, sedne si na koberec, ostatním radíme. ○ Kde je klíč? Jedno dítě jde doprostřed, ostatní si sednou blízko sebe a posílají si pod pokrčenýma nohama klíč, dítě uprostřed hádá, kde je klíč, musí být úplné ticho.
20 min	<p>Hlavní část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Smutná liška: rozdám dětem nástroje, jakým nástrojem znázorníme pláč, smích..... ○ I písnička umí být smutná- seznámení s písněmi moll (Já husárek malý) a dur (Pec nám spadla). ○ Znáte ještě nějakou písničku o lišce? Zpíváme písničku „<i>Běží liška k Táboru, nese pytel zázvoru, ježek za ní pospíchá, že ji pytel rozpíchá. Běž zajíčku, běž za ní, pober jí to koření. Liška se mu schovala, ještě se mu vysmála.</i>“ (Já, písnička 1. díl, s. 30) Děti zpívají a hrají na claves. ○ Hra Pytel koření: před začátkem hry vymežím kruh o průměru 1,5 m, do něho půjdou tři děti (zajíčci), ostatní děti jsou lišky. Zajíčci vyhazují z pytle (kruhu) koření (papírové koule), lišky je hází do pytle zpátky. Když zacinkám na zvoneček, hra končí. Kde je víc koření? Povedlo se lišce koření posbírat? Nebo: ○ Najdi zázvor: utvoříme kruh, dvě děti jdou doprostřed, chytí se za ruce a zavážeme jim oči, paní učitelka hodí do kruhu pytel koření, dvě děti mají za úkol pytel najít. Ostatní děti tiše štěbetají čimča, rára- když se blíží k pytli, děti zesilují čim, čim, čim!

5 min	Závěrečná část: <ul style="list-style-type: none"> ○ Relaxační a dechová cvičení. Ležíme na zádech a dýcháme do břicha, namlsali jsme se medu, ještě jednou se olízeme. Ruce máme na břichu, nohy pokrčené a pozorujeme svůj dech. Na závěr se rozloučíme.
	Poznámky

PÍSEMNÁ PŘÍPRAVA NA EDUKAČNÍ JEDNOTKU č. 5

MÍSTO REALIZACE: MŠ Slavče

TÉMA: Ťuk, ťuk, kdo to je?

PODTÉMA: „Zajíčku, ušáčku, co v poli máš?“

Záměry:

- nabídnout dětem zajímavou pohybovou aktivitu;
- opakovat s dětmi známé lidové písně;
- zvyšovat požadavek hry na rytmické nástroje;
- rozvíjet u dětí hudební představivost a paměť;
- nabídnout dětem spojení hudby a výtvarné výchovy.

Výstupy:

- dítě si dokáže vybrat pohybovou hru podle libosti;
- dítě zná známé lidové písně;
- dítě dokáže hrát přesněji na rytmické nástroje;
- dítě rozezná mollovou píseň od durové;
- dítě ví, jak a co namaluje, hudba ho inspiruje.

Materiální zajištění: hudební nástroje, mrkev, pastelky, papír.

Čas	Obsah
5 min	Úvodní část: <ul style="list-style-type: none"> ○ Motivační písnička: „Velký kroužek uděláme, kamarády zavoláme“, uděláme velký kruh, držíme se za ruce, pustíme se a říkáme říkanku doprovázenou pohybem: „ Dobrý den, dobrý den. “
10 min	Průpravná část: <ul style="list-style-type: none"> ○ Zahrajeme si pohybovou hru na přání dětí.

20 min	<p>Hlavní část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Sedneme si s dětmi do kruhu a podle přání dětí zpíváme lidové písničky, každý řekne tu svou a všichni si jí společně zazpíváme, když nám to dobře jde, přidám dětem hru na claves, bubínek, činely, rumba koule. Zpíváme písničky: Pec nám spadla, Kalamajka, Skákal pes, Cib, cib, cibulinka, Šel zahradník do zahrady, Šla Nanyňka, na závěr si zopakujeme písničku Běží liška k Táboru. ○ V písničce Běží liška k Táboru se zpívá o zajíčkovi, který chce lišce sebrat koření, proč? (zajíček shání potravu pro malé zajíčky) ○ ->písnička O zajíčkovi ušáčkovi: <i>Zajíčku, ušáčku, co v poli máš, že v mrazech z pelíšku tak pospícháš? Krmí své maličké, rychle běží, nasbírat potravu než zasněží. (text: přepracovaný, hudba: Raková)->nabádám děti, aby přemýšlely o textech písniček, jsou jako pohádky, povídají nám příběhy.</i> ○ Hledáme po třídě mrkev pro malé ušáčky. ○ Hraju na klavír písničku o zajíčkovi, děti hádají, kterou. Když hraju dur (Běží liška k Táboru) děti běhají, když hraju moll (Zajíčku, ušáčku), děti chodí pomalu.
10 min	<p>Závěrečná část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Malujeme zajíčka. Rozloučení.
	<p>Poznámky</p>

PÍSEMNÁ PŘÍPRAVA NA EDUKAČNÍ JEDNOTKU č. 6

MÍSTO REALIZACE: MŠ Slavče

TÉMA: Ťuk, ťuk, kdo to je?

PODTÉMA: „Prší, prší na kožíšky.“

Záměry:

- dbát na rozlišení tempa, učit děti reagovat na změnu pohybem;
- naučit odlišovat děti metrum a rytmus v básni Velký mrak;
- seznámit děti s výrazem skladby, dynamikou;
- navodit u dětí hlavový tón;
- naučit děti přemýšlet o textu písně.

Výstupy:

- dítě rozlišuje rychle, pomalu, středně;
- dítě dokáže v básni znázornit podupy metrum a ťukáním rytmus;
- dítě ví, kdy hraji silně (forte) a kdy slabě (piano);

- dítě zpívá hlavovým tónem;
- dítě vyjmenovává shodné písně.

Materiální zajištění: hudební nástroje, 2 míčky.

Čas	Obsah
5 min	<p>Úvodní část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Motivační písnička: „Velký kroužek uděláme, kamarády zavoláme“, uděláme velký kruh, držíme se za ruce, pustíme se a říkáme říkanku doprovázenou pohybem: „ Dobrý den, dobrý den. “
5 min	<p>Průpravná část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ „Prší, prší na kožíšky, na ořechy, na oříšky. Prší, prší na křídýlka, na slepičky, na bidýlka. Prší, prší na tykadla, na travičku, která chřadla. Prší, prší do domečků, do kyblíčků, do hrnečků. Prší, prší do rybníku, do bazénu, do potoku. Prší, prší na vlásky, budeme nosit kratásky! Sníh se ztrácí, slunce hřeje. Sněhuláci, zapomeňte na závěje! Vrabečci se hašteří, jaro vchází do dveří...“(text a hudba vlastní) Děti běhají podle toho, jak rychle zpívám.
20 min	<p>Hlavní část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Báseň Velký mrak: <i>Kapy, kapy, kap</i> (rytmus vytukáváme třemi prsty do dlaně druhé ruky), <i>je tu velký mrak</i>. (podupy metrum, končíme na těžké době) <i>První kapky dolů letí, honem běžte domů děti</i>. (tleskáme rytmus) <i>Kapy, kapy, kap</i> (rytmus vytukáváme třema prsty), <i>je tu velký mrak</i>. (podupy metrum) (Lišková, 2004) ○ Hraju na klavír dešťové kapičky, děti deklamují hrou na tělo jak silně prší. (forte x piano) ○ Jaké známe ještě písničky o dešti? Prší, prší jen se leje, Kočka leze dírou. Zpíváme písničky nejprve na slabiku mňau. (navození hlavového tónu) ○ Pohybová hra na kočku a myši. (Jako rybičky, rybáři) ○ Na kočku a myš. (Jako Obr a paleček)
10 min	<p>Závěrečná část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Relaxační a dechová cvičení. Relaxujeme ve stoje a držíme si břicho, dýcháme do dlaní. Stojíme rovně jako stromy po dešti, když je úplné ticho. Na závěr se rozloučíme.
	Poznámky

PÍSEMNÁ PŘÍPRAVA NA EDUKAČNÍ JEDNOTKU č. 7

MÍSTO REALIZACE: MŠ Slavče

TÉMA: Ťuk, ťuk, kdo to je?

PODTÉMA: „Přišlo jaro do vsi.“

Záměry:

- podněcovat děti k aktivnímu poslechu;
- učit děti správně artikulovat;

- seznamovat děti s tancem ve dvojici;
- rozvíjet u dětí tonální citění;
- seznámit děti s dechovým cvičením Vločky.

Výstupy:

- dítě je schopno aktivního poslechu;
- dítě správně artikuluje;
- dítě se dokáže pohybovat ve dvojici;
- dítě pozná, kdy píseň končí;
- dítě pozná tonální chybu.

Materiální zajištění: hudební nástroje, 3 šátky, sněhové vločky z papíru.

Čas	Obsah
5 min	<p>Úvodní část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Motivační písnička: „Velký kroužek uděláme, kamarády zavoláme“, uděláme velký kruh, držíme se za ruce, pustíme se a říkáme říkanku doprovázenou pohybem: „ Dobrý den, dobrý den. “
10 min	<p>Průpravná část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Pustím relaxační hudbu. Cvičíme s dětmi zvířátka, která na jaře sluníčko probouzí.
20 min	<p>Hlavní část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Píseň <i>Přišlo jaro do vsi, kde jsi zimo, kde jsi? Byla zima mezi náma, ale už je za horama. Hu, hu, hu, jaro už je tu.</i> (Rak, 2012, s. 11) Děti se rozdělí do dvojic, jeden je jaro, druhý zima. Jaro vyhání šátkem zimu, střídáme běh s poskočným krokem. Na „hu, hu, hu“ chytne dvojice šátek a mává s ním, poté se vymění a píseň následuje znovu. ○ Hraju dětem písničky, které jsme zpívaly (Prší, prší, Kočka leze dírou, Běží liška..) a děti dávají pozor, jestli nedělám chybu, když udělám chybu, zazvoní na zvoneček. ○ Hraju dětem písničku, ale zapomněla jsem konec, děti písničku dokončí. ○ Hra na mrazíka.
5 min	<p>Závěrečná část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Rozfukujeme sněhové vločky (vystřižené z papíru) – vyháníme zimu (procvičujeme správný dech). Rozloučíme se.
	Poznámky

PÍSEMNÁ PŘÍPRAVA NA EDUKAČNÍ JEDNOTKU č. 8

MÍSTO REALIZACE: MŠ Slavče

TÉMA: Ťuk, ťuk, kdo to je?

PODTÉMA: „Ťuk, ťuk, kdo to je?“

Záměry:

- naučit děti reagovat na smluvený signál;
- podněcovat děti k aktivnímu poslechu;
- pobízet děti k vyjádření názoru na slyšenou hudbu;
- seznamovat děti s novými hudebními nástroji;
- navozovat u dětí hlavový tón.

Výstupy:

- dítě reaguje na smluvený signál;
- dítě poslouchá hudbu se zaujetím, dokáže ji doprovodit tancem;
- dítě zná nové nástroje z písničky Muzikant a ví, jak se na ně hraje;
- dítě zpívá hlavovým tónem, tedy i intonačně správně.

Materiální zajištění: skladba Elgar: Cello Concerto, obrázky hudebních nástrojů, šátky, stuhy, vodové barvy, štětce, čtvrtky.

Čas	Obsah
5 min	Úvodní část: <ul style="list-style-type: none">○ Motivační písnička: „Velký kroužek uděláme, kamarády zavoláme“, uděláme velký kruh, držíme se za ruce, pustíme se a říkáme říkanku doprovázenou pohybem: „ Dobrý den, dobrý den. “
10 min	Průpravná část: <ul style="list-style-type: none">○ Zaťukám na bubínek: jaro je za dveřmi. Děti asociují zvířátka, která se probudila ze zimního spánku. Společně si je zacvičíme, soustředíme se při cvičení na správný dech.
20 min	Hlavní část: <ul style="list-style-type: none">○ Báseň o kuřátku: „<i>Ťuk, ťuk, kdo to je, ťuk, ťuk, co to je?</i> (ťukáme si na hlavu z jedné a pak z druhé strany) <i>To kuřátko ve vajíčku, hledá místo pro hlavičku, už chce ven!</i>“ (výskok z podřepu) Na jaře se líhnou a rodí mláděťka.○ Když se vylíhne malé kuřátko, tak dělá pípípí. Zaspíváme si písničku Pec nám spadla a poté těžší Kočka leze dírou na pípípí, ale můžeme i na mňau, bū..atd.○ Pustím dětem první větu skladby Elgar: Cello Concerto: děti jsou kuřátka a tancují ve vajíčku, všechna kuřátka mohou tančit společně, děti mají k dispozici šátky.○ Povídám si s dětmi o hudbě, kterou jsme slyšely, jestli se jim líbila. Ukazuji jim obrázky hudebních nástrojů: housle, violoncella, tuby, klarinetu.○ Zpíváme písničku Já jsem muzikant. (ukazujeme si, jak se na jednotlivé nástroje hraje)
10 min	Závěrečná část: <ul style="list-style-type: none">○ Dám dětem čtvrtky a vodové barvy a pustím ještě jednu skladbu, mohou malovat, jak chtějí.○ Ukážeme si výtvořky a rozloučíme se.

	<p>Poznámky -děti již ví, co je čeká, udrží déle pozornost, proto ubývá v eduk. jednotkách pohybových her, závisí však na aktuální situaci ve třídě, je možné je do hodiny kdykoliv znovu vložit, slouží k uvolnění dětí</p>
--	---

PÍSEMNÁ PŘÍPRAVA NA EDUKAČNÍ JEDNOTKU č. 9

MÍSTO REALIZACE: MŠ Slavče

TÉMA: Na zahrádce pod jabloní.

PODTÉMA: „Na zahrádce pod jabloní.“

Záměry:

- pobízet děti ke správné artikulaci;
- dbát na rozlišení tempa, učit děti reagovat na změnu pohybem;
- naučit děti správně vytleskat rytmus;
- nabídnout dětem nové písně;
- přinášet dětem nová dechová a relaxační cvičení.

Výstupy:

- dítě správně artikuluje;
- dítě rozliší rychle zahranou skladbu;
- dítě dokáže hrát na ozvěnu;
- dítě zvládá nové písně;
- dítě deklamuje písně pohybem.

Materiální zajištění: sněženky a petrklíčky vystřižené z papíru.

Čas	Obsah
5 min	<p>Úvodní část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Motivační písnička: „Velký kroužek uděláme, kamarády zavoláme“, uděláme velký kruh, držíme se za ruce, pustíme se a říkáme říkanku doprovázenou pohybem: „ Dobrý den, dobrý den. “
5 min	<p>Průpravná část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Artikulační báseň: „<i>Vklouzl klíček do vrátek, kluk oblékl kabátek. V kabátku je kapsička, v té kapsičce kytička.</i>“ Kytička krásně voní: přivoníme si do dlaní. Jaká to může být kytička?
15 min	<p>Hlavní část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Hra na Ozvěnu: vytleskávám rytmus jednotlivých kytiček, děti po mně opakují: kon-va-lin-ka, ko-pre-ti-na, ma-ko-vi-ce, sed-mi-krás-ka, rozmarýna, pantoflíček, petrklíček. ○ Poté přidám i barvu kytičky: bí-lá ko-pre-ti-na, žlu-tý pe-tr-klí-ček, čer-ve-ný mák. Můžeme doprovázet tleskáním, pleskáním i podupy. ○ Poté vytleskávám rytmus bez zástupných slov a děti opakují. ○ Rozprostřeme po třídě kytičky: sněženky a petrklíčky. Děti mají za úkol je roztřídit do košíčků.

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Říkáme básničku: „<i>Táta včera navenku, našel první sněženku, vedle petrklíč, zima už je pryč.</i>“ (lidová slovesnost) Chodíme nejprve metrum, poté běháme rytmus, když říkanka skončí, dřepneme si. Střídám tempo, děti reagují pohybem. ○ Zpíváme písničku Petrklíček: „<i>Na zahrádce pod jabloní, roste žlutá kytička, každý den se z rána dívá do zlatého sluníčka. Petrklíček, milé děti, zrovna tak se jmenuje. S motýlky a včeličkami celičký den tancuje. A když večer do červánků, uléhá i sluníčko, skloň si hlavu petrklíčku, odpočiň si maličko.</i>“ (Raková, 2012, s. 8) Doprovázíme ukazováním viz ukázka na CD.
10 min	<p>Závěrečná část:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Relaxační a dechová cvičení. Vezmeme si z košíčků libovolnou kytičku, vložíme jí do dlaní a foukáme zpátky do trávy, poté se položíme na záda a kytičku pohoupáme na bříšku.
	<p>Poznámky</p> <p>- hodina je zaznamenána na přiloženém CD, jedná se o odpočinkovou hodinu</p>

PÍSEMNÁ PŘÍPRAVA NA EDUKAČNÍ JEDNOTKU č. 10

MÍSTO REALIZACE: MŠ Slavče

TÉMA: Na zahrádce pod jabloní.

PODTÉMA: „Velikonoce, velikonoce, sluníčko si oči myje u nás
v potoce!“

Záměry:

- posilovat u dětí radost z pohybu;
- opakovat s dětmi nové písně;
- naučit děti vytvořit hudební nástroj z běžně dostupných věcí;
- povzbuzovat děti k čistému a rytmickému zpěvu;
- povzbuzovat děti ke hře na nástroj.

Výstupy:

- dítě se pohybuje s radostí;
- dítě ví, jak si vyrobit nástroj;
- dítě rádo zpívá;
- dítě si spontánně pamatuje texty některých písní;
- dítě hraje na vlastnoručně vyrobený nástroj.

Materiální zajištění: barevné míčky, pomůcky k výrobě netradičních nástrojů.

Čas	Obsah
5 min	Úvodní část: <ul style="list-style-type: none"> ○ Motivační písnička: „Velký kroužek uděláme, kamarády zavoláme“, uděláme velký kruh, držíme se za ruce, pustíme se a říkáme říkanku doprovázenou pohybem: „ Dobrý den, dobrý den. “
10 min	Průpravná část: <ul style="list-style-type: none"> ○ Rozdám dětem barevné míčky, házíme si je, ale nesmí nám upadnout, jsou to vajíčka, rozbila by se, cvičíme s nimi.
20 min	Hlavní část: <ul style="list-style-type: none"> ○ Opakujeme si říkanku „Ťuk, ťuk, kdo to je...“ ○ Vyrábíme si netradiční nástroje: dám k dispozici dětem různé uzavíratelné kalíšky, použité obaly, kelímky, plastové lahve, krabičky, kukuřici, mušle, rýži, cizrnu atd.. ○ Zpíváme písničky na přání dětí v doprovodu nových nástrojů. ○ Zpíváme novou písničku o Velikonocích za doprovodu nových nástrojů-> takové nástroje si mohou děti vyrobit i doma. (Motivace k hudebním činnostem na doma.) ○ Hra na vajíčka v ošatce: rozdělím děti na červená, zelená a modrá vajíčka, podle toho, jaké vajíčko zvednu nad hlavu, taková vajíčka běhají po třídě, ostatní jsou v ošatce.
10 min	Závěrečná část: <ul style="list-style-type: none"> ○ Zavřeme si oči a v klidu dýcháme, posloucháme zvuky, které k nám přicházejí. ○ Rozloučení.
	Poznámky

PÍSEMNÁ PŘÍPRAVA NA EDUKAČNÍ JEDNOTKU č. 11

MÍSTO REALIZACE: MŠ Slavče

TÉMA: Na zahrádce pod jabloní.

PODTÉMA: „Měsíc duben, ten je prima.“

Záměry:

- poskytnout dětem dostatečnou nabídku pohybových a hudebních aktivit;
- nabádat děti k tanci;
- seznámit děti s průběhem koncertu;
- poučit děti o vhodném chování účastníka koncertu;
- rozvíjet u dětí hudební představivost a paměť.

Výstupy:

- dítě si dokáže vybrat pohybovou a hudební aktivitu z možností;
- dítě umí tancovat;

- dítě ví, jak se chovat na koncertě jako hudebník;
- dítě ví, jak se chovat na koncertě jako posluchač;
- dítě pozná píseň z melodie.

Materiální zajištění: hudební nástroje.

Čas	Obsah
5 min	Úvodní část: <ul style="list-style-type: none"> ○ Motivační písnička: „Velký kroužek uděláme, kamarády zavoláme“, uděláme velký kruh, držíme se za ruce, pustíme se a říkáme říkanku doprovázenou pohybem: „ Dobrý den, dobrý den. “
5 min	Průpravná část: <ul style="list-style-type: none"> ○ Zahrajeme si pohybovou hru na přání dětí.
20 min	Hlavní část: <ul style="list-style-type: none"> ○ Tancujeme písničky, které jsme se naučily: Kdepak vrabeček v zimě žije, Petrklíček, Ťuk, ťuk. ○ Zahraji dětem na kytaru, na klavír a na cello stejnou písničku, každý nástroj má jinou barvu, ptám se dětí, který nástroj se jim nejvíc líbí. ○ Uspořádáme si koncert, každý může zahrát na libovolný nástroj nebo zazpívat libovolnou písničku, ostatní poslouchají, na závěr každému zatleskáme, hudebník se ukloní. ○ Zpívám melodii na slabiku lala, děti hádají, jakou píseň zpívám. To samé zkusím z tleskáním, jen dám dětem na výběr mezi dvěma písněmi např. Skákal pes a Pec nám spadla.
5 min	Závěrečná část: <ul style="list-style-type: none"> ○ Rozloučení s dětmi. Domluvíme se, jak si užijeme závěrečnou hodinu.
	Poznámky

PÍSEMNÁ PŘÍPRAVA NA EDUKAČNÍ JEDNOTKU č. 12

MÍSTO REALIZACE: MŠ Slavče

TÉMA: Na zahrádce pod jabloní.

PODTÉMA: „Karneval zvířat.“

Záměry:

- seznámit děti s pojmem karneval;
- rozvíjet u dětí formy aktivního poslechu;
- nabízet dětem zajímavé rekvizity k tanci;
- pobízet děti vyslovovat vlastní názor;
- naučit děti čistě zpívat a rytmicky doprovázet zpěv nástrojem.

Výstupy:

- dítě rozumí pojmu karneval;
- dítě umí tančit s balónkem;
- dítě říká, jestli se mu píseň líbí;
- dítě čistě zpívá;
- dítě dokáže rytmicky hrát na rytmický nástroj.

Materiální zajištění: masky, krepový papír, látky, CD s hudbou, sladká odměna.

Čas	Obsah
5 min	Úvodní část: <ul style="list-style-type: none">○ Motivační písnička: „Velký kroužek uděláme, kamarády zavoláme“, uděláme velký kruh, držíme se za ruce, pustíme se a říkáme říkanku doprovázenou pohybem: „ Dobrý den, dobrý den. “ Seznámím děti s programem závěrečné hodiny.
5 min	Průpravná část: <ul style="list-style-type: none">○ Zahrajeme si pohybovou hru na přání dětí.
20 min	Hlavní část: <ul style="list-style-type: none">○ Vyrábíme si masky zvířátek, děti si vymalovávají masky připravené z papíru, omotávají si okolo sebe šátky, krepový papír.○ Tančíme na skladbu z Karnevalu zvířat Slon, dále pak výběr z CD Mileny Rakové.○ Tančíme s balonky nebo společně v kruhu, na písničky které známe tančíme, jak jsme se naučili.○ Rozdáme si nástroje a hrajeme si a zpíváme písně na přání.○ Na závěr si sedneme a povídáme si, co se nám líbilo a co ne.
5 min	Závěrečná část: <ul style="list-style-type: none">○ Rozdáme si sladkou odměnu a rozloučíme se: „Zpívej často, zpívej rád, hudba je tvůj kamarád!“
	Poznámky

3.6 Reflexe na průběh intervenčního programu rozvoje hudebních dovedností

V intervenčním programu rozvoje hudebních dovedností jsem děti seznamovala s velkým světem hudby. Edukační jednotky jsem rozdělila na 4 části. Úvodní část představovalo svolání dětí, navození příjemné atmosféry, pomáhala nám při tom písnička Dobrý den zvířátka. Píseň se dětem velmi líbila, navodila příjemnou atmosféru, motivovala děti ke zpěvu a zahajovala naši hodinu hudební výchovy, na kterou si děti velmi brzo zvykly. Děti podle slov písně napodobovaly zvířátka pohybem rukou i nohou, nejvíc je zaujala část, kdy deklamujeme pohybem nejprve malé vlny a poté

velké vlny, děti pokaždé spontánně vyskakovaly do výšky. Když někdo vyrušoval, samy upozorňovaly, aby zpíval s nimi a nerušil je. V průpravné části jsme společně cvičili, nebo hráli hry. V prvních hodinách jsme spíše cvičili, pomáhala jsem si jógovými cviky pro děti (publikace M. Krejčí - Jóga v praxi pedagoga), ty nám umožnily se správně protáhnout a lépe se soustředit na svůj dech, který je důležitý hlavně při zpěvu, ale samozřejmě nejen při něm, např. ovlivňuje i náš psychický stav. S odstupem času, od 3. hodiny programu, bylo potřeba, aby děti udržely déle pozornost, zvolila jsem v této fázi edukační jednotky dynamičtější pohybové aktivity např. honičky, nebo písň s pohybem. Dále následovala řízená činnost, při ní jsme společně objevovali svět hudby, rytmizovali slova, doprovázeli písň nástroji, tancovali, deklamovali píseň pohybem, cvičili hlavový tón či mluvidla, vždy v duchu daného tématu. Když jsem na dětech viděla, že jsou unavené, vždy jsem měla připravenou nějakou pohybovou aktivitu související s tématem, kterou jsem využila. Závěrečné části hodiny pak dominovala relaxační a dechová cvičení, rozloučení s dětmi a motivace na další týden.

Důraz jsem po celou dobu programu kladla na intonačně čistý zpěv v doprovodu nástroje – klavíru, kytary i bez doprovodu. Přednost jsem dávala lidovým písním před umělými, nevyužívala jsem ani pohádkové melodie, ty znají děti z televize, z DVD. Dále jsem se hodně věnovala rytmizaci slov a lidovým říkankám, které dětem pomáhají lépe vyslovovat. Děti zaujal poslech, nevyužívala jsem jen pasivní formu, kdy děti např. leží na lehátku a poslouchají hudbu, ale i aktivní formu poslechu, při níž jsem děti pobízela, aby tančily v rytmu hudby, což některým zpočátku dělalo obtíže. Pomohla jim zástupná rekvizita- šátek. Seznámila jsem děti s violoncellem, které poznalo na začátku programu pouze jedno dítě. Ostatní si myslely, že je to basa, nebo velká kytara. Mezi jednotlivé bloky jsem vkládala pohybové hry, soustředila jsem pozornost i na dechová cvičení. Při dechových cvičeních jsem zjistila, že mnoho dětí neumí správně dýchat, při břišním dechu zvedají ramena, poposedávají, krčí se. Snažila jsem se jim dávat správný vzor.

Nyní přistupuji k jmenování jednotlivých činností, které si děti nejvíce oblíbily. Oblíbenou činností se stala od začátku hra na ozvěnu, možná proto, že všem dětem připadala snadná a dobře jim šla, všichni v ní byli úspěšní. Pokud měl někdo z dětí nápad, vždy jsem se snažila reagovat. Pavlík vymýšlel nová slova a vyžadoval např. rytmizaci dopravních prostředků po tom, co jsme rytmizovali květiny, ostatní děti to přijaly s pobavením. Další oblíbenou činností byla hra na rytmické nástroje a zpěv

známých písní. Nejčastější píseň, kterou jsme na přání dětí zpívali, byla Kočka leze dírou a Petrklíček. Méně zábavnou hrou pro děti byla hra na kouzelný pohyb, při níž děti mohly hrát, dokud jsem nedala signál, aby přestaly- motivací k mlčení všech nástrojů byl vrabeček, který se všeho lekne. Děti nedokáží přestat hrát, když mají nástroj v ruce, musí ho položit. Pro holčičky byl zajímavý tanec se šátky, ale pro kluky méně. Kluci se nejvíce těšili na pohybové hry. Zajímavou činností byly pro všechny děti hádanky. Uhádnout píseň z popěvku jsem zařazovala častěji než je uvedeno v programu, vždy to bylo na přání dětí, další „hádkou“ byla pro děti činnost s klavírem, kdy pohybem znázorňovaly hluboké a vysoké tóny. Celkově děti baví všechny písně a básně doprovázené pohybem. Všechny děti, které se mnou spolupracovaly rády zpívají a hrají na nástroje, 1 holčička navíc navštěvuje i uměleckou školu, kde se věnuje baletu, Kristýnka ráda rytmitizuje písně a dokáže udržet přesný rytmus i s nástrojem, Pavlíka baví všechny písně s pohybem a všechny hádanky, jeho nadšení pak provází celou skupinu, jediný člen skupiny, který měl potíže se zaujetím byl Petřík. Nemá rád pohyb, zpívání ho baví jen někdy a poslech ho zaujal jen jednou. Možná, kdyby tyto znaky nezájmu k hudbě a pohybu vykazovala celá skupina, průběh by byl úplně jiný. Po dobu trvání programu se zapojovaly všechny děti a posléze strhly i Petříka.

Myslím si, že byl pro děti program zábavou a že v něm našly i inspiraci k hudebním činnostem na doma: např. výrobou netradičního nástroje např. z krabičky a rýže, nebo tancem se šátkem, či malbě při hudbě.

4 Výsledky

4.1 Výsledky vstupní a výstupní prověrky hudebních schopností

Hudební schopnosti byly sledovány při prověrkách před zahájením (dále jen vstupní prověrka) a po ukončení intervenčního programu na rozvoj hudebních dovedností (dále jen výstupní prověrka) vždy formou hry učitelky a dítěte. Dítě plnilo úkoly, učitelka si zaznamenala 1 bod, pokud dítě úkol zvládlo. V tabulkách č. 2-6 uvádím počet bodů, které děti získaly. Pro lepší přehlednost dosažený počet bodů v tabulkách znázorňuji i grafy, jedná se o grafy č. 1-5.

4.1.1 Rytmické cítění

Rytmické cítění bylo sledováno v obou prověrkách hudebních schopností, pro lepší znázornění jsem jej rozdělila do dvou úkolů: vytleskej rytmus a rozliš tempo. Při prověrkách hudebních schopností děti tedy plnily následující úkoly zaměřené na vývoj rytmického cítění:

Vývoj rytmu - tleskání

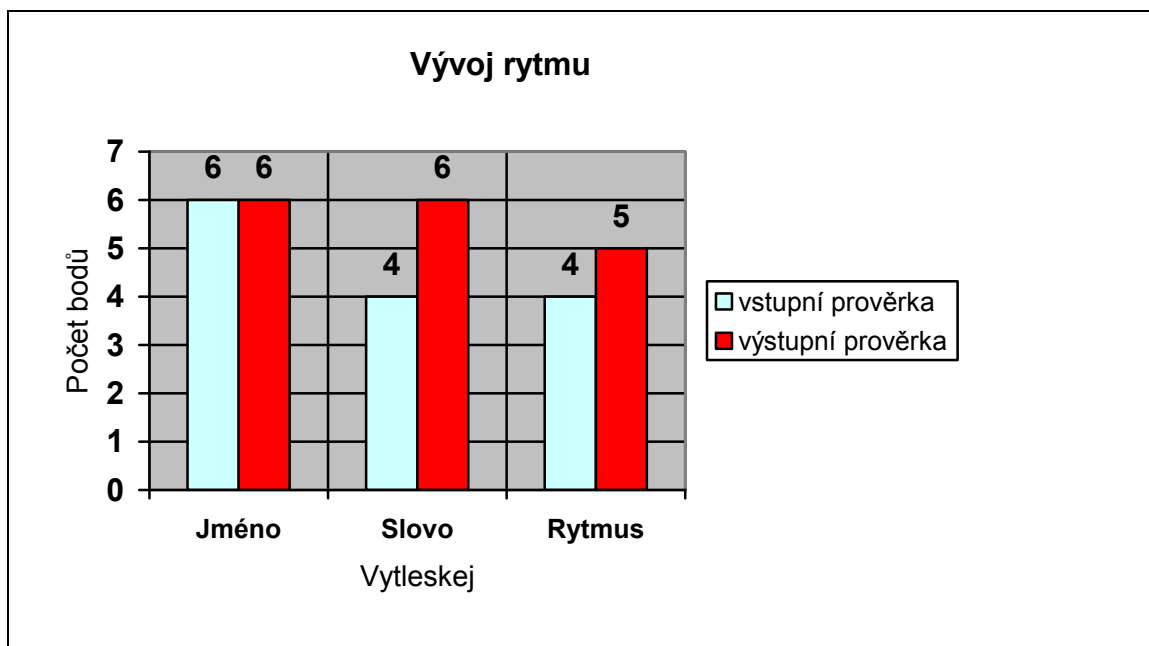
Vstupní prověrka: Vytleskej své jméno. Hra na ozvěnu: vytleskej podle vzoru učitelky: ko-pre-ti-na, pam-pe-liš-ka, kach-na, čáp. Vytleskej beze slov: tá-ta-ta-tá; tata-tá, tata-tá.
Výstupní prověrka: Vytleskej své jméno. Hra na ozvěnu: vytleskej podle vzoru učitelky: pe-tr-klí-ček, pan-to-flí-ček, trá-va, mák. Vytleskej beze slov: tá-ta-ta-tá; ta-ta-ta-ta.

(viz tab. níže č. 2, graf č.1)

Tab. č. 2: Vývoj rytmu – tleskání

Úkoly	Vstupní prověrka	Výstupní prověrka
Vytleskej jméno	6	6
Vybrané slovo	4	6
Rytmus	4	5

Graf č. 1: Vývoj rytmu - tleskání

Jak si můžeme všimnout v grafu č. 1, úkol vytleskat jméno nebyl vůbec těžký, další úkol -vytleskej vybrané slovo- už dělalo při vstupní prověrce problémy. Jednomu dítěti dělalo problém jednoslabičné slovo čáp, druhému dvouslabičné kach-na. Při výstupní prověrce tento úkol, v závislosti na četné rytmizaci během programu, již zvládly všechny děti. Vytleskat rytmus se při výstupní prověrce nepovedlo jednomu dítěti, udělalo chybu, kterou samo opravilo.

Vývoj rytmu - tempo

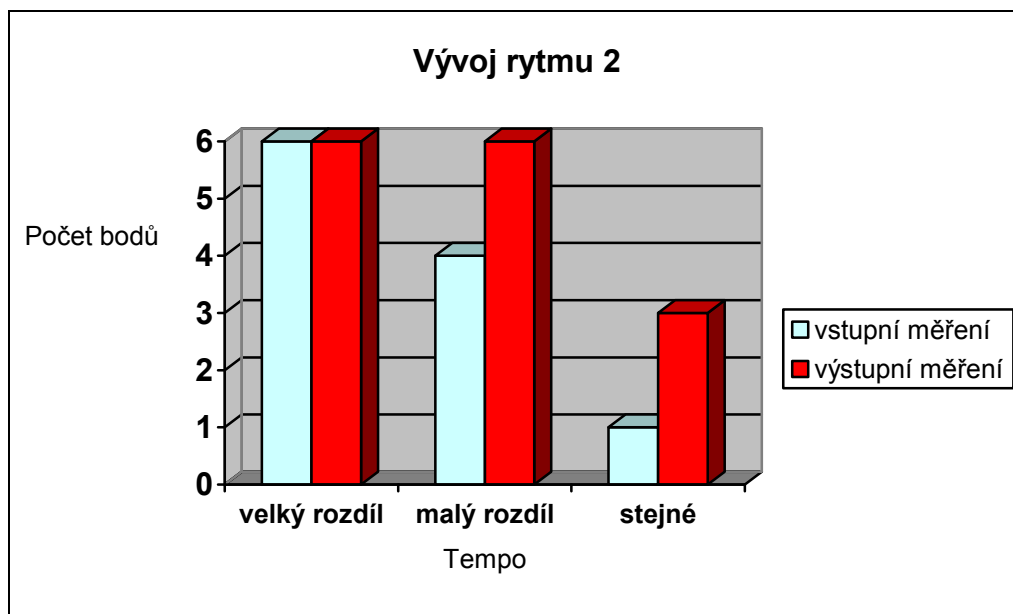
Vstupní a výstupní prověrka: Vyjádři pohybem, jak hraji, když budu hrát rychle (běh), když budu hrát pomalu (chůze), když přestanu hrát (stoj).

Výsledky můžeme sledovat v tab. č. 3 a grafu č. 2.

Tab. č. 3 : Vývoj rytmu – tempo

Tempo	Vstupní prověrka	Výstupní prověrka
Rychle x pomalu (velký rozdíl)	6	6
Rychle x pomalu (malý rozdíl)	4	6
Stejně tempo	1	3

Graf č. 2: Vývoj rytmu – tempo

Z grafu č. 2 je patrné, že rozeznat rychle x pomalu, je pro předškolní děti ještě docela obtížné. Když je rozdíl v tempu maximalizován, děti ho poznají, ale když jim učitelka zahraje stejné tempo, mnoho dětí nepozná, že hraje skutečně stejně, jak si můžeme všimnout ve třetím sloupci tohoto grafu. Můžeme si také všimnout, že když se daná aktivita procvičuje, dělají děti pokroky, při vstupní prověrce stejné tempo odhalilo pouze jedno dítě, při výstupní prověrce již tři děti.

4.1.2 Hudební sluch

Hudební sluch byl rovněž sledován při prověrkách hudebních schopností. Děti měly za úkol poznat rozdíly v barvě, výšce tónů a v dynamice.

Vstupní prověrka:

- Poznej, jestli zpívá ptáček, nebo bručí medvěd- v rozsahu nejprve 4 oktáv, poté 2 oktáv.
- Vyjádři pohybem dynamiku->pro děti „jakou silou hraji“ , jestli letí motýlek (piano), nebo dupou sloni (forte).
- Zavři oči, jaký nástroj si slyšel? (klavír, violoncello, kytara)

Výstupní prověrka:

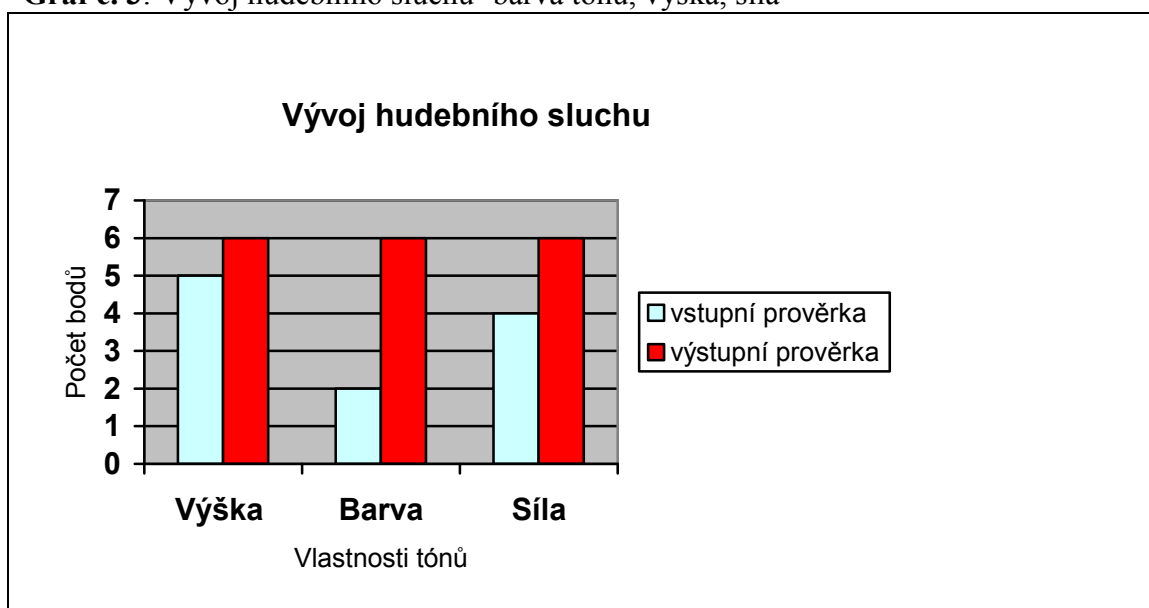
- Poznej, jestli kňučí štěňátko, nebo štěká velký pes- v rozsahu nejprve 4 oktáv, poté 2 oktáv.
- Vyjádři pohybem dynamiku->pro děti „jakou silou hraji“ , jestli letí vložka (piano), nebo padají kroupy (forte).
- Zavři oči, jaký nástroj si slyšel? (klavír, violoncello, kytara)

Výsledky můžeme sledovat v následující tabulce č. 4 a grafu č. 3.

Tab. č. 4: Vývoj hudebního sluchu

Poznej rozdíl	Vstupní prověrka	Výstupní prověrka
Výška- v rozsahu 4 oktáv	6	6
Výška- v rozsahu 2 oktáv	5	6
Barva- nástroj (kytara, klavír, violoncello)	2	6
Dynamika- forte x piano	4	6

Graf č. 3: Vývoj hudebního sluchu- barva tónu, výška, síla

Výsledek prezentovaný v grafu č. 3 a tab. č. 4 byl pro mě velkým překvapením. Děti při vstupní prověrce vůbec neznaly nástroj violoncello, myslely si, že je to basa, některé se domnívaly, že se jedná o velkou kytaru, to ovlivňuje rozdíl ve výsledku mezi vstupní a výstupní prověrkou. Děti měly za úkol poznat nástroj podle zvuku, tedy jeho barvu. Při výstupní prověrce nástroj znaly všechny děti a dokázaly říct, na jaký nástroj jsem hrála jako první, na jaký jako druhý i třetí.

4.1.3 Hudební paměť a představivost

Při prověrkách hudebních schopností jsem zaměřila pozornost i na hudební představivost a hudební paměť dětí. Děti měly za úkol poznat mollovou píseň od durové a identifikovat z popěvku známou lidovou píseň.

Vstupní prověrka:

- Poznáš, jakou náladu má písnička? Jestli je „smutná“= mollová (Já husárek malý), nebo „veselá“= durová (Běží liška k Táboru).
- Poznej píseň podle melodie z popěvku la, když ti dám na výběr mezi písní Skákal pes, přes oves a Kočka leze dírou. (zpívám Kočka leze dírou) Poznej píseň podle melodie z popěvku la, když ti nedám na výběr. (Pec nám spadla)

Výstupní prověrka:

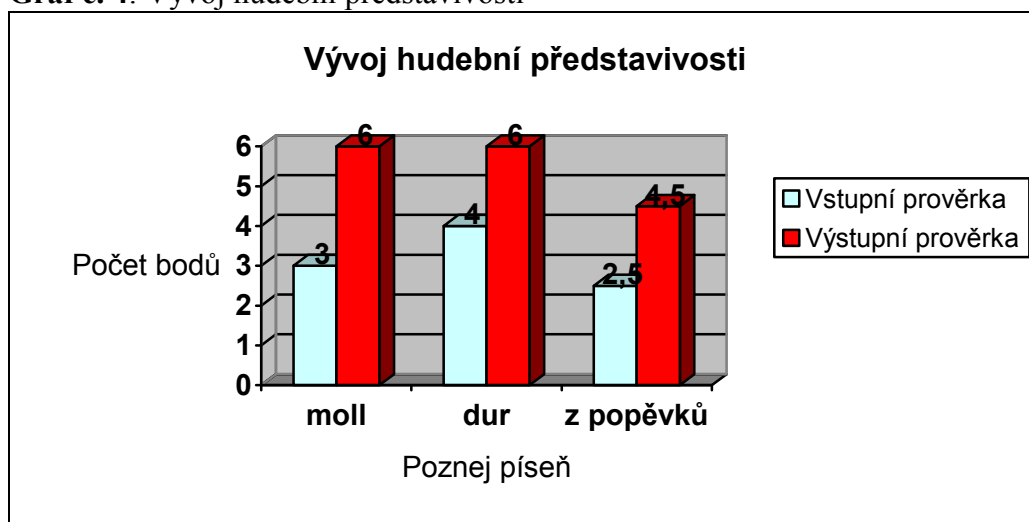
- Poznáš, jakou náladu má písnička? Jestli je „smutná“= mollová (Zajíčku ušáčku), nebo „veselá“= durová (Běží liška k Táboru).
- Poznej píseň podle melodie z popěvku la, když ti dám na výběr mezi písní Skákal pes, přes oves a Kočka leze dírou. (zpívám Skákal pes) Poznej píseň podle melodie z popěvku la, když ti nedám na výběr. (Prší, prší)

Výsledky můžeme sledovat v následující tabulce č.5 a grafu č 4.

Tab. č. 5: Vývoj hudební představivosti a paměti

Poznej	Vstupní prověrka	Výstupní prověrka
Píseň mollovou (smutnou)	3	6
Píseň durovou (veselou)	4	6
Píseň z popěvku S výběrem mezi dvěma písněmi	3	5
Píseň z popěvku bez možností	2	4

Graf č. 4: Vývoj hudební představivosti

V grafu č. 4 a před tím v tab. č. 5 je názorně vidět, že při vstupní prověrcce pojem „smutná a veselá“ píseň, byl pro děti abstraktní, teprve ve výstupní prověrcce prokázaly

porozumění mezi písni mollovou a durovou. Ve třetím sloupci téhož grafu znázorňují průměr bodů získaných za rozeznání písň z popěvku, i zde můžeme zaznamenat rozdíl mezi vstupní a výstupní prověrkou.

4.1.4 Tonální cítění

Posledním úkolem prověrek hudebních schopností vždy bylo tonální cítění. Dítě mělo za úkol poznat, zda píseň končí, nebo má ještě pokračovat. Výsledky můžeme vidět v tabulce č. 6 a grafu č. 5. Děti při prověrkách plnily následující úkoly.

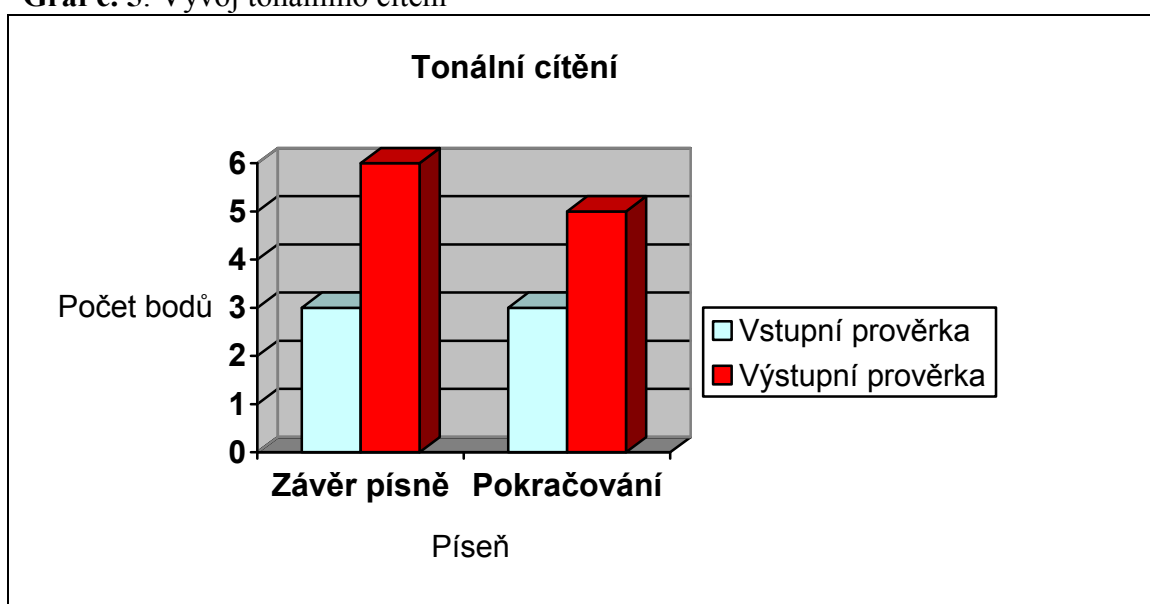
Vstupní prověrka: Poznáš, jestli písnička končí, nebo si ještě žádá pokračování? Hraji Pec nám spadla- dítě pozná, že už píseň končí. Poté zahraji Prší prší a přestanu ..“jen se leje“-dítě pozná, že má ještě pokračovat.

Výstupní prověrka: Poznáš, jestli písnička končí, nebo si ještě žádá pokračování? Hraji Pec nám spadla- dítě pozná, že už píseň končí. Poté zahraji Kočka leze dírou a přestanu ..“pes oknem“-dítě pozná, že má ještě pokračovat.

Tab. č. 6: Vývoj tonálního cítění

Poznej	Vstupní prověrka	Výstupní prověrka
1. píseň -konec	3	6
2. píseň -pokračování	3	5

Graf č. 5: Vývoj tonálního cítění

Graf č. 5 a tab. č. 6 výše zobrazuje vývoj tonálního citění dětí před zahájením a po ukončení programu. Výstupní prověrka hudebních schopností odhalila rozvoj této hudební schopnosti. V programu jsme s dětmi pohybem vyjadřovali závěr písně, tato zkušenost dětí se promítla ve výsledku výstupní prověrky.

4.2 Výsledky nestrukturovaného pozorování

Součástí mé bakalářské práce bylo i nestrukturované pozorování dětí. Pozorovala jsem děti spontánně, jejich emoce, aktivitu, zapojení, libost a nelibost danou činností provádět, vývoj jednotlivých hudebních schopností: tedy vývoj rytmického citění, hudební paměti a představivosti, hudebního sluchu a tonálního citění. V neposlední řadě jsem se snažila s dětmi lépe poznat a porozumět jejich chování. U jednotlivých dětí jsem spontánně vypožorovala následující charakteristiky.

Verunka

Milá, čtyřletá holčička, do školky nastoupila v září, občas bývá plačtivá, zejména ve chvíli, kdy není středem pozornosti, nemá hlavní roli, ale většinou to netrvá dlouho a s danou okolností se rychle smíří a pochopí, že v mateřské škole je nás hodně a musíme se střídat. Do hudebních činností se zapojovala s chutí, zpočátku s ostychem, na konci programu pak vyžadovala opakování známých písní a deklamovala ráda písně pohybem. Velké zalíbení našla v poslechu, ráda potom všem vyprávěla svou představu. Méně zajímavá pro ní pak byla dechová a relaxační cvičení, daleko větší radost jí přináší tanec a pohyb.

Kristýnka

Kristýnce je pět let, je to sestřička Verunky. Je velmi pečlivá a stará se o svou mladší sestřičku, ráda ji utěšuje a rozveseluje. Do hudebních činností se zapojovala s velikou chutí, nejvíce jí bavila hra na rytmické nástroje a zpěv. Do pohybových činností se vždy pustila se stejnou chutí jako do dechových cvičení. Občas jí zlobí kluci, když do ní strčí, nebo se jí snaží vzít něco z rukou, ale danou situaci dokáže většinou vyřešit sama bez pomoci dospělého a mnohdy velmi zajímavým způsobem, např. záměnou jednoho nástroje za místo u stolečku. Velmi dobře se pohybově vyžila v tanci, nedělá jí problém deklamovat píseň pohybem. Každou středu měla na sobě šatečky, nebo sukýnku- „aby mohla tancovat.“

Pavlík

Pavlíkovi je už šest let. Je to milý kluk s velkou energií a zaujetím. Doslova ho fascinovala hra na ozvěnu a žádal neustále její opakování, na všechna slova se rád vyptával a těm, kterým nerozuměl, nebo s kterými se nesešel, přišel vždy na kloub. Mnohdy jsem s ním procházela knihy a jednotlivá slova jsem mu musela vysvětlit a ukázat. Pavlíkovi se zalíbila píseň Petrklíček, zpíval si jí i během dne v MŠ. Se zaujetím se věnoval i poslechu a rád si bral do rukou nástroje a zkoušel na ně hrát. Pavlík se vždy snaží dané cvičení (hlasové, dechové) napodobit přesně podle vzoru a vždy se zaujetím. Pavlík dodává třídě optimismus a umí řešit stejně jako Kristýnka všechny spory.

Pěťa

Pěťovi je také 6 let. Zažili jsme spolu mnoho hezkých okamžiků, ale i několik nepříjemných. Pěťa se nerad hýbe a nejrady by vůbec neběhal, ani necvičil, bohužel se mi za tři měsíce, co jsem třídu navštěvovala nepodařilo přijít na to, jak Pěťu do pohybových her nejlépe začlenit, i když musím říct, že byly hodiny, kdy to šlo bez větších problémů. Docela dobře mu jde zpívat a pamatuje si i texty známých písní, během programu se zlepšilo i jeho rytmické citění, největší potíže mu dělá tanec a často se urazí, když mu někdo z dětí něco řekne, potom už s Pěťou není nic. Pěťovi se letos narodila sestřička, dávám tuto skutečnost do souvislosti s jeho chováním.

Vaneska

Vanesce je pět let. Je to kreativní holčička, které stačí jen naznačit téma a má hned mnoho nápadů. Je to baletka, její pohyb v doprovodu hudby ostatní ve třídě inspiruje, je schopna samostatně tančit např. se šátkem celou skladbu bez toho, aniž by mnohokrát opakovala stejné taneční prvky, velmi dobře intonačně zpívá, obtíže jí občas dělají jen texty písní. Když si na text nemůže vzpomenout, nahradí ho vlastním, mnohdy si pobrukuje vlastní melodii i slova. Rytmus písně ani slov jí nedělá žádný problém a mnohdy je pro děti vzorem, když si nevědí rady. Má mladšího brášku, o kterém často vypráví. Při hudbě jsme s dětmi i několikrát malovaly, její výkresy jsou velmi nápadité a přitom konkrétní.

Terezka

Terezce je pět let. Hodiny hudební výchovy jí hodně baví, nejrady má písničky o zvířátkách. Oblíbila si i naši úvodní písničku „Dobrý den, dobrý den.“ Téměř u všech

lidových písniček zná text a nedělá jí problém je tedy celé zazpívat, problém nemá ani s intonací. Ráda doprovází písně hrou na dřívka (claves). Do pohybových her se vždy zapojila a řekla bych, že jí bavily. Nenachází tak velkou zálibu v tanci jako ostatní holčičky, ale nedělá jí potíže. Mnohem více než tanec, jí bavilo malování. Je to velmi bystrá a klidná holčička, nejvíce se kamarádí s Barunkou, která odcházela vždy před začátkem naší hodiny hudební výchovy, Tereška byla potom chvíli zamlklá, ale jakmile zazněla naše úvodní píseň, už byla zase veselá.

5 Odpovědi na odborné otázky

Cílem mé bakalářské práce bylo zaměřit se na rozvoj hudebních dovedností prostřednictvím činností v mateřské škole. Mým úkolem bylo sestavit program na rozvoj hudebních dovedností. V následujících odpovědích na odborné otázky můžeme sledovat efektivitu programu.

Otázka č. 1: *„Dojde u dětí k rozvoji hudebního sluchu po aplikaci intervenčního programu na rozvoj hudebních dovedností?“*

Ano, mohu říci, že u dětí došlo k rozvoji hudebního sluchu. Jak je patrné z tabulky č. 4 a grafu č. 3, hudební sluch dětí se v závislosti na výsledcích vstupní a výstupní prověrky zlepšil. Děti zaznamenaly rozdíl ve výšce tónu nejen v rozdílu čtyř oktáv, ale zvládly najít rozdíl i v rozdílu dvou oktáv. Seznámily se s novým neznámým nástrojem violoncellem a jsou schopny jej identifikovat. Velkým překvapením pro mě při vstupní prověrce totiž bylo, že pět dětí vůbec nástroj neznalo. Při výstupní prověrce již všechny děti s jistotou určily, na jaký nástroj jsem v danou chvíli hrála. Děti při realizaci programu samozřejmě poznávaly i další nástroje, ale pro potřeby práce jsem vybrala přímo ty, které jsem jim mohla přinést do třídy. Předškolní dítě samozřejmě zná řadu dalších nástrojů nevyjímaje ty rytmické jako dřívka, bubínek, činely, triangel, rolničky, tamburína, chřestidlo aj. V programu jsem sledovala i reakce dětí na dynamiku, tu velmi dobře a rády napodobují pohybem např. *chůzí* -> *forte* (medvěd) a *piano* (ptáček, motýl).

Otázka č. 2: *„Dojde u dětí k rozvoji hudební představivosti a paměti po aplikaci intervenčního programu na rozvoj hudebních dovedností?“*

Ano, i v tomto případě mohu tvrdit, že u dětí došlo ke zlepšení. V tabulce č. 5 a grafu č. 4 je znázorněn rozdíl mezi vstupní a výstupní prověrkou. Durová píseň, kterou děti chápou jako píseň veselou jim nedělala potíže, obtížnější pro ně byla píseň mollová (pro děti smutná). Celkově bylo pro děti obtížné na počátku programu pochopit, co to je smutná a veselá píseň. Tyto pojmy byly pro děti abstraktní, v průběhu programu už mnohé z dětí chápaly pojem mollová a durová píseň, některé ji stále označují jako smutná a veselá píseň. Rozeznat jednu od druhé při výstupní prověrce už nebyl žádný problém. Některé děti při výstupní prověrce dokázaly i velmi dobře identifikovat známou píseň pouze z melodie. Tento úkol byl pro ně příjemnou zábavou, děti rády hádají. Jednodušší se dětem zdálo uhádnout píseň, když si mohou vybrat mezi dvěmi možnostmi, uhádnout píseň bez nápovědy už pro ně bylo obtížnější, ale stejně zábavné.

Otázka č. 3: „Dojde u dětí k rozvoji rytmického cítění po aplikaci intervenčního programu na rozvoj hudebních dovedností?“

Ano, i zde mohu tvrdit, že u dětí došlo k rozvoji hudebních dovedností. V tabulce č. 2 můžeme sledovat nejnápadnější změnu mezi výsledkem vstupní a výstupní prověrky zejména u úkolu 3- vytleskej rytmus podle vzoru učitelky. Tento úkol následoval po úkolech vytleskej jméno a poté vybrané slovo. Jména dokázaly bez potíží vytleskat všechny děti, vybrané slovo dělalo potíže dvěma dětem, jednalo se o jednoslabičné slovo čáp a dvouslabičné slovo kach-na. V tabulce č. 3 a posléze grafu č. 2 najdeme největší zlepšení u třetího úkolu- rozliš tempo: stejné tempo, tento chyták při výstupní prověrce byly schopny odhalit 3 děti. Celkově však musím říci, že rytmické cítění bylo u dětí na vysoké úrovni již před započítím programu.

Otázka č. 4: „Dojde u dětí k rozvoji tonálního cítění po aplikaci intervenčního programu na rozvoj hudebních dovedností?“

Ano, i zde jsem zaznamenala zlepšení, dalo by se tedy tvrdit, že došlo k rozvoji tonálního cítění po aplikaci programu, jak vidíme názorně i v tabulce č. 6 a grafu č. 5. Děti se více soustředí na hudbu, a jsou schopny znázornit hudbu i pohybem. Závěr písně jsem s dětmi nacvičovala např. při písni Kdepak vrabeček v zimě žije? nebo Na zahrádce pod jabloní, kdy závěr písně představuje určený pohyb a je tedy pro děti zpočátku lépe uchopitelný.

Můj program byl zaměřený na rozvoj hudebního sluchu, hudební paměti a představivosti, tonálního a rytmického cítění. Všechny tyto hudební schopnosti pak byly sledovány před zahájením a po ukončení programu. Při samotném sestavování a posléze realizaci programu jsem se tedy nejvíce zaměřovala na zpěv, rytmizaci, rozlišování výšky, tempa a barvy tónů, poslech, práci s nástroji, vyjádření hudby pohybem, všechny tyto činnosti přispívají k rozvoji hudebních schopností a dovedností.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo zaměřit se na rozvoj hudebních dovedností prostřednictvím činností v mateřské škole. Úkolem práce bylo sestavit na toto téma vlastní program. Abych mohla vliv programu vyhodnotit, bylo nutné před zahájením a po ukončení programu provést společně s jednotlivými dětmi prověrku hudebních schopností. S ohledem na pozitivní výsledky se domnívám, že program byl pro děti přínosný a vzhledem k tomu, že při něm došlo u dětí k rozvoji hudebních dovedností, domnívám se, že je realizovatelný v praxi. Otázkou zůstává, jestli by byl možný realizovat s celou třídou mateřské školy, domnívám se, že ano. Navrhovala bych následující optimalizaci. Zařazení více pohybových her během jednotlivých hudebních činností, děti se při nich odreagují a déle pak udrží pozornost, přidat říkanky na procvičení mluvidel na začátek hodiny, stejně tak jako rozezpívání u klavíru. Rozvoji hudebních schopností je třeba se věnovat určitě delší dobu než jen tři měsíce, program bych tedy doporučovala sestavit na celý školní rok. Aby byl program realizovatelný pro větší skupinu dětí, když беру v úvahu 28 zapsaných dětí ve třídě, není možné, aby jednotlivé činnosti následovaly bezprostředně po sobě v délce jedné hodiny. Učitelka může čerpat jednotlivé činnosti edukační jednotky, podle potřeby, během celého dne v mateřské škole. Jednotlivé činnosti by se pak střídaly např. s volnou hrou dětí, svačinou, obědem, odpočinkem, pobytem venku. V tomto případě se domnívám, že by bylo možné program zařadit do třídního vzdělávacího programu.

Někdo kdysi řekl: „Bez hudby se nedá žít!“ a já bych dodala: „Bez kvalitní hudby se nedá žít.“ V tříměsíčním programu, který je součástí mé bakalářské práce jsem se dětem snažila hudbu přiblížit a seznámit je s jejími základy. Hodně jsem přemýšlela, jak to udělat, když pracuji s tak malými dětmi, odpověď jsem našla ve zpěvníkách s lidovými písněmi. Lidová píseň vychází z lidové slovesnosti a mimo jiné i mnohdy kopíruje dění v přírodě, život zvířátek a nemá složitou melodii ani rytmus, jejím slovům děti dobře rozumí a brzy v ní najdou zalíbení. Když se seznámí s melodií a slovy, je dobré oživit píseň pohybem, tancem ve dvojicích či ve skupině, nebo jen dát dětem do rukou rytmické nástroje či nějaké netradiční jednoduše ovladatelné, které si mohou vytvořit i sami, např. při výtvarných činnostech. Součástí programu byl i poslech, který je pro děti nesmírně důležitý. Nejdůležitější je však vzor učitelky, její zpěv a hra na nástroj děti mnohdy doslova fascinuje, dává jim to přímý prožitek z hudby, rozvíjí se

jejich tonální citění a hudební představivost, zpěv a hru učitelky či jiného dospělého, nikdy nemůže nahradit reprodukováná hudba. Velkou roli ve vnímání hudby hraje, kromě mateřské školy, také rodina. V ní nachází vzor, proto je nesmírně důležité, aby se i v rodině našel někdo, kdo má čas si s dítětem zahrát na nástroj, zazpívat, nebo jít třeba na koncert. Když budeme společně s dětmi hrát a zpívat, dáváme jim do ruky klíček, se kterým mohou otevřít mnoho zámků.

SEZNAM ZDROJŮ

Literární zdroje

ALLEN, K., MAROTZ, L.: *Přehled vývoje dítěte: od prenatálního období do 8 let.* [z amerického originálu přeložila Petra Vlčková] 3. vyd. Praha: Portál, 2008. 187 s. ISBN 11-7030-12-8.

DANIEL, L.: *Metodika hudební výchovy.* 3. doplněné vyd. Ostrava: Montanex, a. s., 2010. ISBN 978-80-7225-329-6.

D'ANDREA, F.: *Rozvíjíme hudební vnímání a vyjadřování : hry a cvičení pro děti od 5 do 10 let.* [z italského originálu přeložila Ivana Hlaváčková; předmluvu k českému vydání napsal Miloš Kodejška] 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 84 s. ISBN 80-7178-232-7.

GAVORA, P.: *Úvod do pedagogického výzkumu.* 1.vyd. Praha: Paido, 2010. 261 s. ISBN 80-7315-185-5.

HOLAS, M.: *Malý slovník základních pojmů z hudební pedagogiky a hudební psychologie.* 1. vyd. Praha: Akad. múzických umění, 2001. 75 s. ISBN 10-9010-11-0.

JENČKOVÁ, H.: *Hudba a pohyb v současné škole.* Plzeň: Tandem, 2006.

KOLLÁRIKOVÁ, Z.: *Předškolná a elementárna pedagogika.* 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D.: *Vývojová psychologie.* 1. vyd. Praha: Grada, 1998. 343 s. ISBN 11-7030-09-1.

LIŠKOVÁ, M.: *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání.* Praha: Raabe, 2006. 165 s. ISBN 80-86307-26-3.

MATĚJČEK, Z.: *Co, kdy a jak ve výchově dětí.* 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-325-3.

MATĚJČEK, Z.: *Výbor z díla*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 445 s. ISBN 11-7030-10-1.

MERLIN, V., GILLERNOVÁ, I.: *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-799-X.

RAKOVÁ, M. et al.: *Zpíváme a nasloucháme hudbě s nejmenšími*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. 178 s. ISBN 978-80-7367-543-1.

SEDLÁK, F.: *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. 1. vyd. Praha: Supraphon, 1989. 258 s. ISBN 10-9010-10-8.

ŠIMANOVSKÝ, Z.; TICHÁ, A.: *Lidové písničky a hry s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 978-80-262-0097-0.

TICHÁ, A.: *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 148 s. ISBN 978-80-7367-562-2.

TICHÁ, A., RAKOVÁ, M.: *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími*. 2. přeprac. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0136-6.

VÁGNEROVÁ, M.: *Vývojová psychologie. I., Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 11-7030-11-4.

Internetové zdroje

SECKÁ, J.: *Hudební představitel jako klíč k hudebnímu vyjadřování dítěte*. [online]. © 2012, [cit. 2013-11-3]. Dostupné z: <http://konference.osu.cz/khv/2010/file.php?fid=20>

Bakalářské práce

CANDROVÁ, A.: *Vliv jógy na osobnost a zdraví dítěte s mentálním postižením*. Bakalářská práce. České Budějovice: PF JU, 2012.

WALDAUFOVÁ, P.: *Hra na zobcovou flétnu v mateřské škole*. Bakalářská práce. České Budějovice: PF JU, 2011.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I.: Prověrka hudebních dovedností

Příloha II.: Fotografie

Příloha I: Prověrka hudebních dovedností

Vstupní prověrka

Rytmické cítění

1. úkol: Vyjádři pohybem, jak hraji, když budu hrát rychle (běh), když budu hrát pomalu (chůze), když přestanu hrát (stoj).
2. úkol: Vytleskej své jméno. Hra na ozvěnu: vytleskej podle vzoru učitelky: ko-pre-ti-na, pam-pe-liš-ka, kach-na, čáp. Vytleskej beze slov: tá-ta-ta-tá; tata-tá, tata-tá.

Hudební sluch

3. úkol: Poznej, jestli zpívá ptáček, nebo bručí medvěd- v rozsahu nejprve 4 oktáv, poté 2 oktáv.
4. úkol: Vyjádři pohybem dynamiku->pro děti „jakou silou hraji“ , jestli letí motýlek (piano), nebo dupou sloni (forte).
5. úkol: Zavři oči, jaký nástroj si slyšel? (klavír, violoncello, kytara)

Hudební paměť a představivost

6. úkol: Poznáš, jakou náladu má písnička? Jestli je „smutná“= mollová (Já husárek malý), nebo „veselá“= durová (Běží liška k Táboru).
7. úkol: Poznej píseň podle melodie z popěvku la, když ti dám na výběr mezi písní Skákal pes, přes oves a Kočka leze dírou. (zpívám Kočka leze dírou) Poznej píseň podle melodie z popěvku la, když ti nedám na výběr. (Pec nám spadla)

Tonální cítění

8. úkol: Poznáš, jestli písnička končí, nebo si ještě žádá pokračování? Hraji Pec nám spadla- dítě pozná, že už píseň končí. Poté zahraji Prší prší a přestanu ..“jen se leje“- dítě pozná, že má ještě pokračovat.

Výstupní prověrka

Rytmické cítění

9. úkol: Vyjádři pohybem, jak hraji, když budu hrát rychle (běh), když budu hrát pomalu (chůze), když přestanu hrát (stoj).
10. úkol: Vytleskej své jméno. Hra na ozvěnu: vytleskej podle vzoru učitelky: pe-tr-klíček, pan-to-flíček, trá-va, mák. Vytleskej beze slov: tá-ta-ta-tá; ta-ta-ta-ta.

Hudební sluch

11. úkol: Poznej, jestli kňučí štěňátko, nebo štěká velký pes- v rozsahu nejprve 4 oktáv, poté 2 oktáv.

12. úkol: Vyjádři pohybem dynamiku->pro děti „jakou silou hraji“ , jestli letí vložka (piano), nebo padají kroupy (forte).

13. úkol: Zavři oči, jaký nástroj si slyšel? (klavír, violoncello, kytara)

Hudební paměť a představivost

14. úkol: Poznáš, jakou náladu má písnička? Jestli je „smutná“= mollová (Zajíčku ušáčku), nebo „veselá“= durová (Běží liška k Táboru).

15. úkol: Poznej píseň podle melodie z popěvku la, když ti dám na výběr mezi písni Skákal pes, přes oves a Kočka leze dírou. (zpívám Skákal pes) Poznej píseň podle melodie z popěvku la, když ti nedám na výběr. (Prší, prší)

Tonální citění

16. úkol: Poznáš, jestli písnička končí, nebo si ještě žádá pokračování? Hraji Pec nám spadla- dítě pozná, že už píseň končí. Poté zahraji Prší prší a přestanu ..“jen se leje“- dítě pozná, že má ještě pokračovat.

Příloha II.: Fotografie z realizace programu

Fotografie č. 1: Zpíváme za doprovodu rytmických nástrojů (zdroj: vlastní)

Fotografie č. 2: Objevujeme nástroj violoncello (zdroj: vlastní)

